RAVON

jaargang 15 | nummer 5

tijdschrift voor donateurs en relaties

51

Straatkolken, valkuilen voor amfibieën

Waarnemingenoverzicht 2012



colofon

RAVON is het tijdschrift van Stichting RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland). Donateurs van RAVON krijgen het blad gratis toegezonden.
Redactieadres: redactie@ravon.nl

Redactie:
Jeroen van Delft, Ingo Janssen, Pedro Janssen, Kris Joosten, Frank Spikmans, Annemarieke Spitzen

Vormgeving en opmaak:
Pleun van der Linde
cross media solutions - publish impulse

Druk:
Ten Brink,
verzending in biofolie

MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C019440

Foto omslag:
Elrits (Foto: blikonderwater.nl)

Aanmelden als donateur van RAVON kan:
via onze website: www.ravon.nl
per email via: kantoor@ravon.nl
schriftelijk: Stichting RAVON, Donateuradministratie, Postbus 1413, 6501 BK Nijmegen

IBAN nr.: NL37 PSTB 0000459725
BIC/Code: PSTB NL21

Kopijwenken
Inlevering van kopij dient per email te geschieden (Word).
Inhoud: RAVON is bedoeld voor publicatie van artikelen en voor rubriekennieuws over in Nederland voorkomende vissen, amfibieën en reptielen. In het buitenland verricht onderzoek kan gepubliceerd worden indien dit relevant geacht wordt voor de in Nederland voorkomende soorten.
Introductie: Een artikel dient voorzien te worden van een leader van maximaal 120 woorden. Verdere structurering van artikelen door middel van paragraaftitels.
Figuren: Tekeningen, grafieken en kaartjes digitaal los bijvoegen (in Excel en JPG). Bij voorkeur in kleur en zonder grijstinten. Bij teksten en schaalaanduidingen dient men rekening te houden met verkleining.
Foto's: Voorkeur voor digitale foto's met een hoge resolutie. Naam fotograaf, begeleidende tekst bij foto en eventuele credits toevoegen.
Literatuurverwijzingen: In de tekst alleen auteur en jaartal noemen. Bij twee auteurs beiden vermelden, gescheiden door '&'. Bij meer dan twee auteurs alleen de eerste gevolgd door *'et al.'*, in cursief.
Literatuurlijst: Vermelding van de geciteerde literatuur. Auteur, jaartal en titel, gevolgd door uitgevende instantie.
Summary: Een artikel dient voorzien te worden van een Engelse samenvatting van maximaal 250 woorden.

In verband met de overzichtelijkheid wordt de voorkeur gegeven aan korte artikelen platte tekst; 3000 woorden (inclusief summary, dankwoord en literatuuropgave) en mededelingen van niet meer dan een half A4. De redactie kan, indien nodig, de ingezonden artikelen en stukken inkorten en kleine, niet inhoudelijke wijzigingen aanbrengen. Substantiële inkorting en inhoudelijke wijziging geschiedt altijd in overleg met de auteur.

inhoud

109 Voorwoord
Rob van Westrienen

110 Straatkolken, valkuilen voor amfibieën
Annemarie van Diepenbeek & Raymond Creemers



119 Waarnemingenoverzicht 2012
Jeroen van Delft, Jan Kranenbarg & Peter Frigge



133 Rubriek Kortom
Financiële bijdrage voor veldonderzoek?
Samenwerken in vrijwilligersorganisaties, hoe worden verbanden gesmeed?

134 Rubriek RAVON Nieuws
Sporters Sponsoren Natuur - Aanleg 'Sportpoel de Open Lucht'
Werkbezoek Tweede Kamerlid André Bosman

135 Rubriek Recent verschenen
Wat te doen aan de zonnebaars?
[wilde] Dieren in de tuin
Fotoboek Zandhagedis
Atlas des Amphibiens et Reptiles de France

voorwoord

Geslaagde RAVON-dag



Begin november was er weer een zeer geslaagde RAVON-dag in Nijmegen. De meer dan 250 bezoekers werden getrakteerd op goede (en soms stevige!) verhalen, mooie filmpjes en een strak geleid programma, waardoor er voldoende tijd was om in de pauzes elkaar te spreken.
Er waren twee verhalen over de uitkomsten van genetisch onderzoek bij de Italiaanse kamsalamander en bij de beekprik. Voor heel wat aanwezigen was dat zware kost, maar wel met indrukwekkend resultaat. Op de meeste onderzoekslocaties op de Veluwe zijn al geen zuivere kamsalamanders meer te vinden; in vrijwel alle dieren zit ook genetisch materiaal van de exoot Italiaanse kamsalamander. En bij de beekprik is het de vraag of de beekprik en de rivierprik wel twee verschillende soorten zijn. Interessante kwesties.

Verder waren er ook toegankelijkere verhalen, zoals het verhaal van Martin Melchers over Wildlife in Amsterdam en een verhaal van Rob Lenders over hoe wij door de geschiedenis heen tegen ringslangen aan hebben gekeken. En natuurlijk mooie en leuke filmpjes, veel stands, de columnwedstrijd (zie de achterkant van het tijdschrift), de Lendersprijs (voor Matthijs de Vos) en dit jaar voor het eerst de Jeugd Lendersprijs, gewonnen door Tariq Stark en last but not least: de drukbezochte borrel na afloop.

Een unicum op deze RAVON-dag was de paneldiscussie rond de achteruitgang van de vuursalamander met de twee Vlaamse professoren Prof. Dr. An Martel & Prof. Dr. Frank Pasmans (Universiteit Gent), Ingrid van Westerlaak (Staatsbosbeheer) en Sergé Bogaerts (soortexpert). De indrukwekkende onderzoeksresultaten, gepubliceerd in het toonaangevende wetenschappelijke tijdschrift PNAS, kwamen uitvoerig aan bod (zie ook het fraaie themanummer RAVON 50).

Het is fantastisch om op de RAVON-dag zoveel enthousiasme te zien en energie te voelen bij de vrijwilligers, de medewerkers en de partnerorganisaties. Voor mij is de RAVON-dag het hoogtepunt van het jaar. Kortom: ik hoop u allen volgend jaar (weer) te treffen op zaterdag 8 november 2014!

Rob van Westrienen
directeur RAVON

Bij dit nummer treft u een minicatalogus aan van Vivara Natuurbeschermingsproducten waarmee RAVON samenwerkt. Heeft u deze niet ontvangen, dan kunt u op www.vivara.nl alle producten bekijken.

Straatkolken, valkuilen voor amfibieën

Annemarie van Diepenbeek & Raymond Creemers

In Nederland komen jaarlijks enkele honderdduizenden tot meer dan een half miljoen volwassen en onvolwassen/subadulte amfibieën en een veelvoud daarvan aan juveniele dieren in straatkolken terecht, zo bleek uit de landelijke steekproef van RAVON in 2012. De dieren kunnen de kolken niet meer verlaten en komen uiteindelijk om door verdrinking of verhongering. Naast amfibieën komen er ook veel kleine zoogdieren en incidenteel vogels in de kolken terecht.

Landelijk Onderzoek: miljoenen amfibieën sterven jaarlijks in straatkolken. Tijd voor oplossingen.



Op de bodem, tussen blad en slib, vallen de amfibieën nauwelijks op. Op deze foto zijn 1 heikikker, 5 bruine kikkers en (links deels verborgen onder het blad) 1 groene kikker te zien. (Foto: Dick Willems)

Uit verschillende delen van het land meldden RAVON-vrijwilligers in de afgelopen jaren amfibieën die (vaak bij toeval) in straat- en trottoirkolken aangetroffen waren. Uit onderzoek in 2010 bleek dit inderdaad een consistent probleem te zijn (Reurink, 2010), waarbij soms wel enkele tientallen dieren tegelijk in kolken worden aangetroffen (Van Diepenbeek & Creemers, 2012). Straatkolken zijn essentieel voor de afvoer van regenwater, maar blijken in sommige gevallen dus een negatieve bijwerking te hebben. In 2012 heeft RAVON een landelijk onderzoek uitgevoerd om de omvang van het probleem beter te kunnen inschatten. Tegelijkertijd is ook gezocht naar manieren om te voorkomen dat dieren ingesloten raken, zonder dat daarbij de primaire functie van straatkolken, hemelwaterafvoer, belemmerd wordt.

Onderzoeksopzet

Met behulp van 47 vrijwilligers zijn 36 onderzoekslocaties in 2012 driemaal bezocht (maart, april en mei/juni). Deze lagen verspreid over 11 provincies en 29 gemeenten en besloegen grote steden, middelgrote en kleine plaatsen. Van de helft van deze plekken waren meldingen uit het verleden bekend van dieren in straatkolken, van de andere helft niet (de 'blinde locaties'). Op elke locatie zijn in drie telrondes 15 kolken geïnspecteerd op aanwezigheid van amfibieën en andere gewervelde dieren. De tellingen hebben plaatsgevonden in een periode van maart t/m mei. Alleen in de Noordoostpolder is geteld van mei tot juli vanwege de daar algemeen voorkomende rugstreeppad, een soort die later in het seizoen pas actief wordt. Het onderzoek is op gestandaardiseerde wijze uitgevoerd door RAVON-vrijwilligers, met medewerking van de betreffende gemeenten. Hierbij zijn aantallen, soorten en levensfase genoteerd en of het dode of levende dieren betrof. Daarnaast is informatie verzameld over type en diepte van de kolken en over de directe omgeving. Bij elke telronde zijn de aangetroffen dieren uit de kolken gehaald en op een geschikte plaats in de omgeving vrijgelaten.

Oplossingen: stakeholders- en projectgroep

Bij het zoeken naar oplossingen is het meedenken vanuit de rioolbeheerders en marktpartijen noodzakelijk. Oplossingen dienen civieltechnisch en logistiek inpasbaar te zijn. Voor het verkrijgen van de noodzakelijke input hiervoor is bij de start van het project een stakeholdersgroep benoemd, bestaande uit weg- en waterbeheerders (gemeenten, waterschappen) en de toeleverende industrie (leveranciers van kolkdeksels, opvangbakken en machinale reinigingsapparatuur). Belangrijke partij in dezen is de Stichting RIONED*), de landelijke koepelorganisatie voor stedelijk waterbeheer, die ook het grootste deel van de projectfinanciering op zich genomen heeft.

Met (tijdelijke) preventieve voorzieningen zoals voorzetroosters voor de openingen van straatkolken is in voorgaande jaren in enkele gemeenten reeds praktijkervaring opgedaan. Enkele typen uitklimvoorzieningen zijn getest in een proefopstelling. Daaruit is gebleken dat amfibieën voorzieningen zoals uitklimstrips zeer goed weten te benutten. Het onderzoek is uitgevoerd met medewerking van Stichting RIONED. De onderzoeksresultaten staan in het verslag "Het voorkomen van amfibieën in straatkolken" dat is te downloaden via www.ravon.nl.

Resultaten

Op de drie telmomenten zijn er op 36 locaties in totaal 526 kolken gecontroleerd op de aanwezigheid van amfibieën (en kleine zoogdieren). Hierbij zijn 782 gewervelde dieren



Een rugstreeppad staat op het punt in een trottoirkolk te vallen. Door het volgen van de trottoirband passeren de dieren op veel plaatsen elke 10 meter een valkuil. (Foto: Annemarie van Diepenbeek)



Een bruine kikker heeft de weg naar de nooduitgang gevonden. Veldtest Uilensingel, Delft. (Foto: Florian Reurink)

aangetroffen, waarvan 683 amfibieën, 95 zoogdieren (huisspitsmuis, huis- en bosmuis en enkele soorten woelmuizen) en 4 vogels. De soorten die in straatkolken zijn aangetroffen betreffen meestal de algemeen in stedelijk gebied voorkomende soorten: gewone pad (*Bufo bufo*), bruine kikker (*Rana temporaria*), bastaardkikker (*Rana esculenta*) en kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*). Soms worden ook soorten met een hoge beschermingsstatus, zoals de rugstreeppad (*Bufo calamita*), aangetroffen, in bepaalde regio's zelfs met tientallen tegelijk. Incidenteel zijn kamsalamanders (*Triturus cristatus*) aangetroffen (op locaties buiten de landelijke steekproef). Straatkolken in de bebouwde kom, waar dieren door de openingen in de deksels vallen maken de meeste slachtoffers. Dit gebeurt niet alleen tijdens de voorjaarstrek van de overwinteringsplaatsen naar de voortplantingsplekken, maar ook in de zomer en in het najaar. Per gecontroleerde kolk werd gemiddeld 1,5 dier aangetroffen. Van de helft van de onderzochte locaties waren meldingen van dieren in straatkolken uit het verleden bekend, van de andere helft niet. In beide typen locaties werden evenveel dieren aangetroffen in de kolken.

In 2012 waren er 415 gemeenten in Nederland. Op basis van de steekproef in 2012, het geschatte aantal probleemlocaties per gemeente (berekend op basis van aantal inwoners; zie tabel 1) en de periode van activiteit van amfibieën (periode buiten de steekproef) komen we in Nederland jaarlijks op enkele honderdduizenden tot meer dan een half miljoen volwassen amfibieën en een veelvoud daarvan aan jonge dieren. Daarnaast komt er een flink aantal kleine zoogdieren in de kolken terecht, en een klein aandeel vogels. Van de aangetroffen amfibieën is 14% dood gevonden, de zoogdieren en vogels waren allemaal dood. Bij de schatting is uitgegaan van een aantal bij de steekproef gemiste dieren. De ondertelling (zie hierna) maakt het aannemelijk dat zeker driemaal zoveel dieren jaarlijks in de kolken terechtkomen dan berekend op basis van de extrapolatie van de cijfers uit het onderzoek over drie maanden.

Ondertelling vindt plaats vanwege de volgende factoren.

1 De activiteitsperiode van amfibieën is niet beperkt tot het voorjaar, maar strekt zich uit tot ver in de herfst (in die periode is niet geteld). Dit blijkt onder andere uit ontvangen waarnemingen van amfibieën in straatkolken van zowel voor als na de steekproef van 2012. Ook in het buitenland is dat gebleken. Zo komt uit een 3-jarig onderzoek in Schotland naar voren dat veel dieren ook buiten de voorjaarstrek

inwoners	Aantal gemeenten	Geschat aantal straten	Geschat aantal kolken	Berekend aantal slachtoffers
> 100.000	25	40	20	30.000
50.000 - 100.000	44	25	15	24.750
25.000 - 50.000	138	20	15	62.100
10.000 - 25.000	169	15	15	57.038
tot 10.000	39	10	15	8.775
Totaal per jaar	**415**			**182.663**

Tabel 1. Geschatte jaarlijkse minimum aantallen gewervelde dieren in straatkolken in 415 Nederlandse gemeenten in een periode van 3 maanden tijdens het voorjaar. Gemeenten zijn ingedeeld naar inwonersaantal en het aantal geschatte potentiële probleemlocaties (straten en kolken) per gemeente. Schatting aantal probleemlocaties op basis inschattingen van betrokken vrijwilligers met meerdere jaren ervaringen in controles van straatkolken (o.a. Delft, Apeldoorn, Zutphen). Uitgegaan is van 1,5 dier/kolk (resultaat steekproef 2012).



Twee bruine kikkers en een bastaardkikker hebben de weg naar boven gevonden (RAVON proefopstelling 2011). (Foto: Annemarie van Diepenbeek)



RAVON Proefopstelling straatkolken 2011. Vier verschillende kolktypen zijn getest met 4 algemeen in stedelijk gebied voorkomende amfibiesoorten. (Foto: Annemarie van Diepenbeek)



Proefopstelling

Uit de proefopstelling is gebleken dat een groot deel van de proefdieren binnen de geboden 20 uur de weg naar boven wist te vinden, zowel via de metalen geperforeerde strip, de kunststof "ladder" (vogelschroot) als de kunststof mat met open structuur (fig. 1). Hierbij zijn verschillende kolkdieptes en –deksels gebruikt: dieptes variërend van 60 tot 100 cm en horizontale openingen (straatkolk) en hoekige met verticale openingen (trottoirkolk). Ook de opvangbakken onder de deksels verschilden: rond en van kunststof, vierkant en rechthoekig en van hout (als vervanging van betonnen bakken).

Een kunststoffen mat met open structuur, loodrecht bevestigd tegen de kolkwand, biedt amfibieën (en muizen) houvast om omhoog te klimmen. Cruciaal is de passeerbaarheid van de aansluiting op de opening in het kolkdeksel. Opname uit proefopstelling 2010: een bruine kikker en een bastaardkikker op weg naar boven. Op de bodem zijn nog acht dieren te zien, die nog niet aan de klim begonnen zijn. Enkele individuen wisten binnen 10 minuten de opening te bereiken. Een kit bestaande uit dit type mat, bevestigingskit en gebruiksaanwijzing wordt geleverd door ACO-Pro.

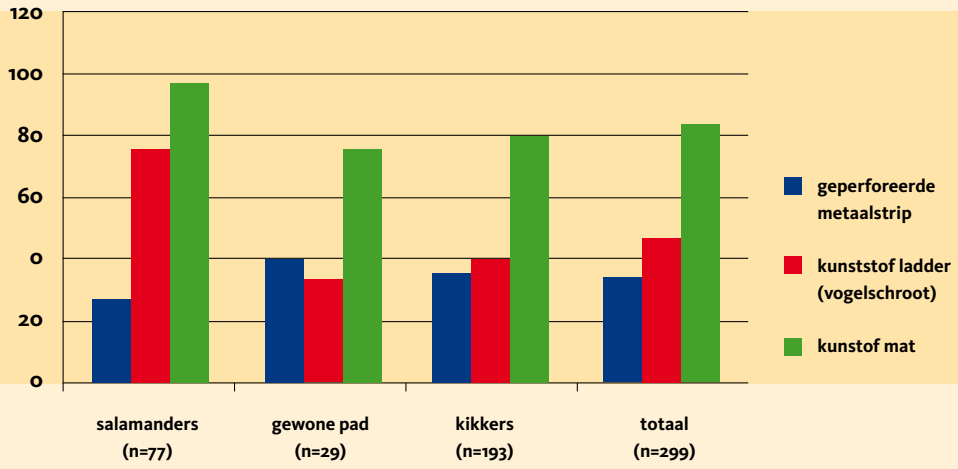


Fig. 1. Percentages uitgeklommen amfibieën. Weergegeven zijn gemiddelden van 3 sessies van elk 20 uur. Elke sessie zijn de dieren in een ander kolktype geplaatst, met een andere vorm, diepte en uitklimvoorziening.



Ook veel kleine watersalamanders komen in straatkolken terecht. (Foto: Jelger Herder)

Kolkenslachtoffers naar soort (n=782)		
	aantal	**%**
Gewone pad	370	47
Bruine kikker	211	27
Kleine watersalamander	76	10
Rugstreeppad	11	1
Alpenwatersalamander	9	1
Bastaardkikker	4	1
Kamsalamander	2	0
Muis of woelmuis spec.	87	11
Huisspitsmuis	8	1
Vogel spec.	4	1
totaal steekproef 2012	**782**	

Tabel 2. Verhouding soorten van in straatkolken aangetroffen dieren tijdens de steekproef 2012.

in straatkolken terechtkomen, in de periode juli tot en met oktober zelfs aanmerkelijk meer dan tijdens de voorjaarstrek (Perth & Kinross Ranger Service, 2011, 2012 en 2013).

2 Kleinere dieren worden gemakkelijk gemist omdat ze van bovenaf nauwelijks zichtbaar zijn tussen vuil en blad, of snel verdrinken en vergaan.

3 Zodra de waterkolom ter hoogte komt van de kolkaansluiting, komen dieren, op zoek naar uitgang, via de klep in het rioolstelsel terecht, vanwaar geen weg terug is.

4 Bij de reguliere machinale kolkenreiniging (meestal 2x per jaar) worden dieren tegelijk met slib, blad en water mee opgezogen.

5 Een factor die specifiek in 2012 gespeeld heeft is het extreem droge en koude voorjaar, dat de amfibieëntrek sterk verminderd heeft. In vergelijking met 3-4 voorgaande jaren zijn er in 2012 15% minder amfibieën overgezet door paddenwerkgroepen. Ten opzichte van 2011 was het verschil 30% (bron: databestand www.padden.nu, gegevens 22 overzetlocaties in Nederland).

Preventieve of afleidende voorzieningen	Voordelen	Nadelen
Verlaging stoepranden over grotere lengtes	Opheffing barrièrewerking stoeprand	Niet bekend; onderzoek gewenst
(Kleine lengtes) schuine stoeptegels naast trottoirkolken	Nog onbekend; 1e proef vooralsnog weinig effect	Ongelijkmatige stoeprand
Verlegging stoeprand achter kolk langs	positief effect (onderzoek Duitsland; Ratzel 1993); nader veldonderzoek in NL gewenst	Niet bekend
Vertikaal voorzetrooster voor kolkopening ('padstelling' Arfman)	Effectief, reeds op diverse plaatsen gebruikt; robuust	Tijdelijk (alleen voorjaar); herhaald tijdsbeslag (jaarlijkse plaatsing en verwijdering); mogelijke belemmering waterafvoer
Lage opstaande randen rondom kolkdeksel	Bij 1e experiment vooralsnog niet effectief gebleken	Risico op struikelen/vallen voetgangers/fietsers
Horizontale roosters onder platte kolken	Effectief	Mogelijke belemmering waterafvoer; relatief kostbaar
Opvangzeef met uitklimstrip in opvangbak onder kolkdeksel ('Biodiversitysafe')	Effectief; openklapbaar model maakt blijvende plaatsing mogelijk	Relatief kostbaar; robuustheid bij grote belasting (blad, slib) nog te onderzoeken
Smallere openingen in kolkdeksels	Verhindering invallen volwassen dieren	Voorkomt niet het invallen van kleine (jonge) amfibieën; lagere snelheid waterafvoer

Tabel 3. Overzicht mogelijkheden preventieve oplossingen met voor- en nadelen. Het betreft opties voor gemengde systemen (afvoer van hemel- en afvalwater).

Oplossingen

In kolken gevallen amfibieën vormen een verborgen, dus nog vrij onbekend probleem, waaraan in het verleden nauwelijks aandacht is besteed. Bijgevolg zijn er momenteel nog weinig gebruiksklare oplossingen in de handel.

In 2011 is bij RAVON een proefopstelling gerealiseerd waarbij drie typen voorzieningen met levende dieren getest zijn. Hierbij is gebruik gemaakt van ronde en rechthoekige opvangbakken van verschillende diepten en met verschillende dekseltypen (platte deksels voor straatkolken, hoekige deksels voor trottoirkolken). De resultaten van deze proefopstelling staan in het rapport "Proefopstelling uitklimvoorziening voor amfibieën" (Freese, 2011), te downloaden via www.RAVON.nl. Het betreft hier grotendeels handgemaakte modellen die nog niet seriematig in productie zijn. De voorgestelde voorzieningen zijn echter eenvoudig en kunnen in grote en kleine series vervaardigd worden. Uit deze proefopstelling is gebleken dat amfibieën goed gebruik weten te maken van aangeboden uitklimvoorzieningen. Zie verder kadertekst proefopstelling.

Preventieve of afleidende voorzieningen

Bij preventie kan gedacht worden aan het opheffen van de barrière die stoepranden vormen. Dat kan door het verlagen of verleggen van trottoirbanden ('bypasses') of het plaatsen van verticale of horizontale roosters om te voorkomen dat dieren via de openingen naar binnen vallen. Tabel 3 geeft van de meeste nu bekende preventieve mogelijkheden kort de voor- en nadelen weer.

Reddingsgerichte oplossingen

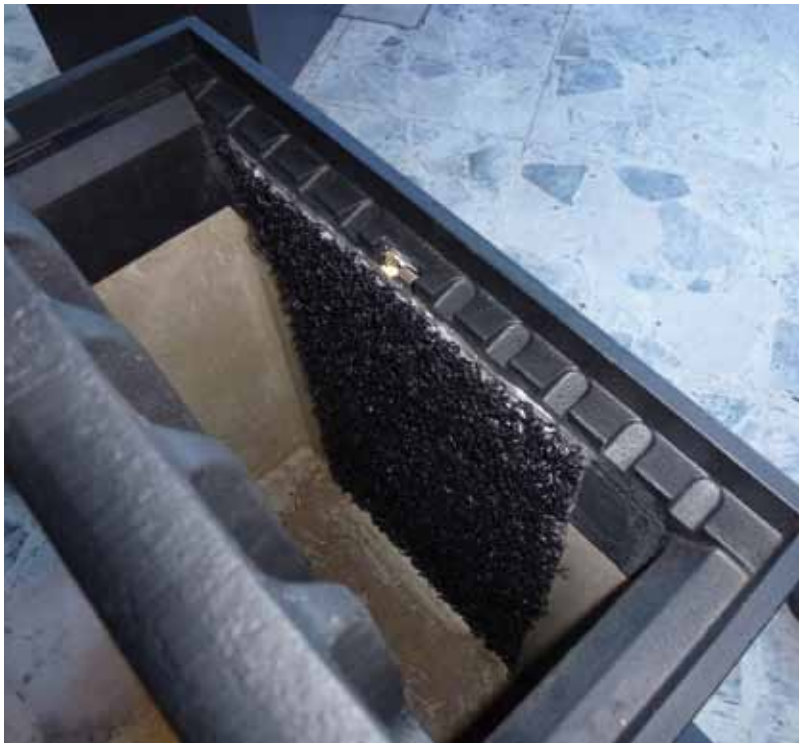
Als reddingsgerichte voorzieningen kunnen geperforeerde metalen, kunststoffen of rubber strips of strips met dwarslammellen dienen, die losstaand, hangend of vast bevestigd in de opvangbak onder de straatkolk geplaatst worden. Ook bruikbaar zijn stroken mat met een open structuur die aan de kolkwand bevestigd worden en waarlangs de dieren omhoog kunnen kruipen naar de kolkopeningen en deze zo kunnen verlaten (tabel 4).

Gemeenten als voortrekker

Enkele Nederlandse gemeenten hebben naar aanleiding van meldingen van burgers het probleem al eerder onderkend en plaatselijk reeds verschillende voorzieningen aangebracht. Het meest werkt men met verticale voorzetroosters, die de tijdelijke plaatsing (lente-zomer) echter als nadeel hebben, dus een jaarlijks terugkerend tijdsbeslag (vaak door vrijwilligers). Permanente plaatsing van deze modellen

Reddingsgerichte voorzieningen	Voordelen	Nadelen
Geperforeerde metalen strip, (alt. model rechthoekig of V-profiel)	Effectief, robuust, kan vast bevestigd worden in combinatie met putklep (pilot Waternet in Amsterdam; Zeewolde)	Bij gebruik losse strips extra handeling bij kolkenreiniging; op termijn vatbaar voor roest
Geperforeerde kunststoffen of rubber strip	Robuust, vermoedelijk effectief; nader onderzoek gewenst.	Bevestigingsmogelijkheden afhankelijk van type en materiaal kolkopvangbak
Kunststoffen strip met dwarslamellen ('vogelschroot')	Effectief; flexibel, voor ronde en rechthoekige kolken bruikbaar	Niet loshangend te gebruiken; vermoedelijk vrij kwetsbaar, solide bevestiging vraagt nog onderzoek
Metalen (stuc-)hoeklijn met perforaties; in 2- en 4-weg model toepasbaar; kan met tie wrap hangend aan deksel	Effectief, plaatsing kan schuin en loodrecht; robuust; hangend is 4-weg model in alle richtingen beklimbaar voor amfibieën	Vraagt bij losse plaatsing extra handeling (opzij schuiven of uitnemen) bij kolkenreiniging
Begroeiingsmat van kunststof (mat met grove, open structuur)	Effectief, (loodrecht) tegen wand bevestigd, geen extra handeling bij kolkenreiniging	Bevestigingsmogelijkheden nader te onderzoeken; kan vuil vasthouden, kwetsbaarheid bij reiniging nog te testen
Amfibieënsyfon, ronde of rechthoekige opvangconstructie onder kolkdeksel	Effectief; schaal gebruik in Zwitserland onbekend; weinig onderhoudshandeling	Onbekend; toepasbaarheid in Nederland niet getest

Tabel 4. Overzicht mogelijkheden reddingsgerichte oplossingen met voor- en- en nadelen. Het betreft opties voor gemengde systemen (afvoer van hemel- en afvalwater).



De uitklimmat biedt goede grip voor naar boven klimmende amfibieën en kleine zoogdieren (Leverancier: Aco-Pro; Foto: Annemarie van Diepenbeek)



Bij een pilot in Amsterdam, waarbij in 400 straatkolken metalen geperforeerde strips tegelijk met een nieuwe putklep werden ingebouwd, maakten nog tijdens de montage de padden al gebruik van de uitklimstrip. (Leverancier: Struyk Verwo Aqua; Foto: Waternet)

brengt risico's met zich mee van belemmerde hemelwaterafvoer door bladeren en straatvuil. Voortrekkers zijn de gemeenten Amsterdam (rioolbeheerder Waternet), Den Haag, Pijnacker-Nootdorp, Delft, Apeldoorn, Amersdoort, Deventer, Zandvoort, Bergen (NH) en Heiloo. In het onderzoek van 2012 zijn onder andere in deze gemeenten onderzoekslocaties geweest.
Waternet, de rioolbeheerder van regio Amsterdam en de Amstel, Gooi- en Vechtstreek, is in de zomer van 2012 een proefproject gestart met metalen geperforeerde strips als uitklimvoorziening in 400 straatkolken in het Vondelpark. Reeds tijdens montage bleken dieren de strips te gebruiken om te ontsnappen. De komende twee jaren zal de lokale amfibieënwerkgroep het effect van de uitklimstrips hier monitoren. Volgende voortrekker door middel van permanente voorzieningen is gemeente Zeewolde, waar in 2013 in een nieuwbouwwijk 470 straatkolken met een permanente uitklimstrip zijn voorzien.

Vervolg

Lokaal bewustzijn, inventarisatie en aanpak probleem

Voor de implementatie van –bij voorkeur duurzame- oplossingen moet een aantal stappen genomen worden. De eerste stap is daarbij het in kaart brengen van potentiële probleemlocaties. Een belangrijke hulp voor het opsporen van plekken waar veel amfibieën voorkomen kan worden geboden worden door raadpleging van de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna), aangevuld met een inventarisatie van potentiële probleemlocaties door de stadsecoloog, een extern ecologisch bureau of RAVON. Eventueel kunnen lokaal actieve natuurgroepen aanvullende informatie verschaffen. Een compact stappenplan is in het onderzoeksverslag opgenomen (Van Diepenbeek & Creemers, 2012), te downloaden via www.RAVON.nl.

Zorgplicht vraagt om actie

In Nederland bestaat een algemene zorgplicht voor wilde flora en faunasoorten die beschermd zijn volgens de Flora- en faunawet. De lokale weg- en waterbeherende instanties (meestal de gemeenten) oefenen die zorgplicht uit op hun eigen terrein en in openbaar gebied binnen hun werkgebied. De amfibiesoorten die in de straatkolken worden aangetroffen hebben een beschermde status. Hieruit vloeit voort dat het een gemeentelijke taak is (of van de waterbeheerder waaraan het beheer is uitbesteed) om probleemlocaties binnen het openbare deel van het eigen werkgebied op te sporen en op plaatsen waar er problemen geconstateerd worden, oplossingen hiervoor te realiseren.

Het betreft immers ernstig dierenleed, dat zich massaal jaarlijks opnieuw en verspreid over het hele land voordoet. In combinatie met overige negatieve effecten, zoals de verstening van stadstuinen en grote aantallen verkeersslachtoffers, kunnen hierdoor lokale populaties ook sterk teruglopen.

Registratie aanwezigheid amfibieën via app kolkenreiniger
Aannemers (aan wie gemeenten de kolkenreiniging veelal uitbesteden) kunnen in bepaalde typen kolkenreinigers gebruik maken van een App om via GPS-registratie de aanwezigheid van (gewervelde) dieren vast te leggen. Inmiddels is in de RAW-systematiek**) (CROW***)) een standaardbestektekst opgenomen die opdrachtgevende overheden in staat stelt de registratie van de aanwezigheid van amfibieën in of vlakbij straatkolken op te nemen in hun offerteverzoek voor kolkenreiniging.

De industrie
De industrie wordt uitdrukkelijk uitgenodigd om te werken aan innovatieve oplossingen voor dit probleem. Duurzame, betaalbare oplossingen en preventie verdienen daarbij de voorkeur boven tijdelijke of reddingsgerichte oplossingen. Innovaties op dit gebied dragen bovendien bij aan een groen profiel van een bedrijf. Inmiddels hebben enkele marktpartijen aangegeven een rol te willen spelen bij het ontwikkelen van preventieve of reddingsgerichte voorzieningen. Enkele hebben reeds proefmodellen voorgesteld waarvan de effectiviteit in het veld nog getest moet worden. De toekomst zal leren hoe deze ontwikkelingen verlopen en in welke mate en snelheid deze geïmplementeerd worden bij lokale waterbeheerders en uiteindelijk op landelijke schaal.

Voor het testen van voorzieningen kan (onder voorwaarden) gebruik worden gemaakt van de proefopstelling bij RAVON. RAVON heeft voor het komende jaar nog ontheffing om voor dit doel levende dieren in te zetten voor het testen van voorzieningen in straatkolken.

RAVON en RIONED
Over het vóórkomen van amfibieën in straatkolken en het voorkómen daarvan zal RAVON binnenkort informatie aanbieden op een speciale pagina van de website www.padden.nu. Als digitaal loket kan deze pagina voorzien in een behoefte aan informatie over dieren in straatkolken en welke mogelijkheden er zijn voor waterbeheerders of andere betrokken instanties om het probleem aan te pakken. Ook voor particulieren met op hun terrein (meter)putten, keldergaten en deurroosters -waarin ook vaak amfibieën blijken terecht te komen- komt informatie beschikbaar over zelf te maken of per internet te bestellen uitklimvoorzieningen.
Als kennisorganisatie en landelijk platform voor stedelijk waterbeheer is RIONED de organisatie om kennis en ontwikkelingen op dit gebied te stimuleren en te verspreiden via kennisprogramma's en overige informatiebronnen voor de rioleringsbranche. Via berichtgeving op de site van RIONED voor professionals (www.riool.net), haar nieuwsbrieven en via de landelijke dag voor rioolbeheerders gebeurt dit al.

Dankwoord
RAVON bedankt alle vrijwilligers, betrokken gemeenten en partijen (Waterschap Aa en Maas, het landelijk bureau Dierenbescherming en van het bedrijf Van der Valk en De Groot) voor hun medewerking aan het onderzoek. Gedurende voorbereiding, uitvoering en vervolgactiviteiten van het onderzoek was RIONED een onmisbare partner.

Summary
Death trap for amphibians
Gully pots are essential for ridding the roads of rainwater but can be death traps for amphibians and other small vertebrates. Each year, when amphibians are active (from March till October), large numbers of both adults and juveniles fall "down the drain". Here they die, either through starvation or by being washed away into the sewage system when there is a surge of rainwater. Also many other small vertebrates like mice and shrews fall into the gully pots, incidentally also reptiles and young birds.

The results of a survey carried out in the Netherlands in 2012 show how serious the problem is. Three random counts were carried out from March to May. A total of 782 vertebrates, of which 683 amphibians, were retrieved in 526 gully pots spread over thirty-six locations. The Netherlands has 7 million gully pots, many situated along migration routes. A rough estimate of the number of amphibians falling victim to the drainage system each year lies between several hundred thousand to more than half a million adults, and many times this number of immature individuals. This loss is not confined to the Netherlands: surveys carried out in Switzerland, Germany and the UK show that the problem is widespread.

Possible solutions to the problem were tested in 2011. They showed that this unnecessary loss of life can largely be prevented either by fitting devices to prevent animals from falling into the gully pots or to provide them with a means of climbing out of the pot. Suggestions for both approaches take into account that the flow of water should in no way be impeded. Both water management authorities and manufacturers have been invited to think about ways of implementing such changes with the existing models of gully pot, and also to look for further technical adaptations or innovations.

Literatuur
Diepenbeek, A. van & R. Creemers, 2012. Het voorkomen van amfibieën in straatkolken. Landelijke steekproef 2012. RAVON rapport P2011.100.
Freese, J.L., 2011. Proefopstelling uitklimvoorzieningen voor amfibieën. Stagerapport Christelijke Agrarische Hogeschool. RAVON-rapport S-2010.071.
Perth & Kinross Countryside Ranger Service, Perth & Kinross Council, 2011, 2012 en 2013. Amphibians in Drains Project Reports 2010, resp. 2011 en 2012. Verslagen tellingen amfibieën in straatkolken in de gemeente Perth and Kinross in 2010, 2011 en 2012. http://www.pkc.gov.uk/article/2551/Ranger-Service-Biodiversity-Projects.
Ratzel (geb. Göbel), M., 1993. Strassenentwässerung – Fallenwirkung und Entschärfung unter besonderer Berücksichtigung der Amphibien. Uitgave Bezirkstelle für Naturschutz und Landschaftspflege Karlsruhe.



Een prototype van een van de mogelijke modellen uitklimstrips die in het verslag genoemd worden. (Foto: Annemarie van Diepenbeek)

Reurink, F., 2010. Amfibieën in straatkolken. Oriënterend onderzoek naar straatkolken als valkuil voor amfibieën. Stagerapport voor Hogeschool Van Hall Larenstein i.o.v. RAVON. RAVON rapport S2010-01.

Annemarie van Diepenbeek & Raymond Creemers
Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
a.v.diepenbeek@ravon.nl
r.creemers@ravon.nl

*) RIONED. Stichting RIONED is de koepelorganisatie voor de riolering en het stedelijk waterbeheer in Nederland. In RIONED participeren alle partijen die bij rioleringszorg betrokken zijn: overheden (gemeenten, waterschappen, rijk en provincies), bedrijven (leveranciers, adviesbureaus, inspectiebedrijven en aannemers) en onderwijsinstellingen. De belangrijkste taak van Stichting RIONED is het beschikbaar stellen van kennis aan de vakwereld. Dit doet RIONED door onderzoek, het bundelen van bestaande kennis en het op vele manieren informeren en bij elkaar brengen van professionals (www.riool.net).

**) RAW staat voor Rationalisatie en Automatisering voor de Grond-, Weg- en Wegenbouw.

***) CROW, Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en Verkeerstechniek, is het kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte (www.crow.nl).

Meer lezen?

Voor meer informatie over de resultaten van de proefopstelling en het uitgevoerde landelijke onderzoek kunt u de rapporten downloaden op www.ravon.nl (>Onderzoek Advies > Onderzoek > Straatkolken)

Een kikker in de koekoek?

Niet alleen in straatkolken, maar ook in allerlei putten bij huis, zoals koekoeken (lichtkolken onder de begane grond bij kelderramen), meter- en leidingputten, holtes onder deurroosters e.d. komen amfibieën terecht. Vooral het kleine grut: watersalamanders en juveniele kikkers en padden. Maar ook andere kleine dieren zoals muizen, spitsmuizen, jonge vogeltjes en loopkevers komen erin terecht.
Via het rooster of de spleten onder het deksel tuimelen ze erin, waarna ze weinig anders kunnen doen dan in die valkuil hun dood af te wachten. Soms met tientallen tegelijk. Vivara heeft er, in samenwerking met RAVON, wat op bedacht: de kikkertrap, die online of via de bestelbon uit de catalogus te bestellen is.
Het is een dubbele metalen strip met vierkante perforaties, gevat in een houten rand. Binnen die houten rand kun je een van de twee strips op de gewenste lengte uitschuiven. Eén uiteinde is geschikt om vast haken aan een rooster (standaardrooster met mazen van 30 mm breedte). Het andere uiteinde heeft een knik om goed aan te sluiten op de bodem van de put of koekoek, of –omgekeerd geplaatst- tegen de bovenrand van de put of de dekselopening . Altijd op maat te maken dus. Zet de strip met de juiste aansluiting schuin omhoog in de put of keldergat, en de dieren weten de weg naar buiten te vinden! De strip is er een twee lengtematen: een voor dieptes van 60 tot 120 cm, en een voor gewenste lengtes van 35-60. De kikkertrap is leverbaar vanaf voorjaar 2014. Nadere informatie: www.vivara.nl.

Bevestiging kikkertrap aan standaardrooster bij holte deurrooster. Een van de beide uiteinden kan aanhaken op een standaardrooster, zie afbeelding detail. (© Vivara)







Salamander, kikker, pad, muis en spitsmuis: ze weten alle de kikkertrap te gebruiken.
(© Vivara; Foto's: Vivara en Annemarie van Diepenbeek)

Waarnemingenoverzicht 2012

Jeroen van Delft, Arthur de Bruin & Peter Frigge

Dit waarnemingenoverzicht omvat 2012. Er zijn weer heel veel waarnemingen aan het databestand toegevoegd. De resultaten zijn net als voorgaande jaren weergegeven in de vorm van kaarten per soort. Per soortgroep wordt een korte toelichting op deze kaarten gegeven. Vanaf volgend jaar zal het waarnemingenoverzicht niet meer in het tijdschrift verschijnen, maar alleen digitaal verschijnen.



Het gaat bij de toegevoegde waarnemingen om zowel projectgebonden waarnemingen (meetnetten, het verspreidingsonderzoek) als zogenaamde losse waarnemingen. Dit laatste type waarneming is voor amfibieën, reptielen en vissen ook heel relevant. De meeste soorten migreren namelijk niet erg ver. De vondst van een kamsalamander, hazelworm of kleine modderkruiper, wijst vrijwel altijd op de aanwezigheid van een populatie ter plaatse. Ook de landelijke inventarisatieweekenden waren, zoals altijd, weer goed voor veel waarnemingen. Alle waarnemers heel hartelijk bedankt voor het doorgeven van jullie waardevolle gegevens! RAVON ontvangt ook waarnemingen vanuit diverse invoerportals en instanties zoals Telmee.nl, Waarneming.nl en Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Ook deze organisaties danken wij hartelijk.

Amfibieën

De spreiding van waarnemingen over het land is ook in 2012 weer erg goed. Tegenwoordig ontvangen we jaarlijks uit het overgrote deel van alle uurhokken tenminste één waarneming. Dat is een compliment aan alle waarnemers waard!
Zoals bekend (zie RAVON 50!) zijn de aantallen van de vuursalamander vanaf 2010 en met name vanaf 2011, dramatisch afgenomen. Er is een teruggang van 96% geconstateerd! Mocht u nog niet gemelde waarnemingen hebben, met name uit 2010 tot en met 2013, dan verzoeken wij u dringend deze door te geven. Gelukkig heeft het complexe onderzoek naar de oorzaak van de sterfte heel snel resultaat opgeleverd. Onderzoekers van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent hebben, in samenwerking met RAVON, het Amphibian Evolution Lab van de Vrije Universiteit Brussel en het Imperial College London, de nieuwe schimmel *Batrachochytrium salamandrivorans* ontdekt en beschreven. De resultaten zijn gepubliceerd in het wereldwijd toonaangevende tijdschrift PNAS en in het – iets minder toonaangevende – tijdschrift RAVON, nummer 50.
We hopen dat de opgevangen én de nog in de natuur aanwezige dieren, in de toekomst de basis kunnen vormen van een gezonde populatie van deze schitterende soort. Bij de Alpenwatersalamander vallen altijd de vele illegale uitzettingen buiten het natuurlijk areaal op. Dit speelt met name in Midden-Nederland. Het is erg jammer dat natuurlijke verspreidingspatronen op deze manier steeds verder vertroebeld raken. Verspreid over het volledige natuurlijke areaal van





de Alpenwatersalamander zijn weer waarnemingen verzameld, waaronder zich ook enkele "nieuwe uurhokken" bevinden. Het verspreidingsbeeld van de vinpootsalamander in Noord-Brabant en Limburg is tamelijk stabiel en vrij goed onderzocht. Daarnaast zijn er twee bekende uitzettingen in Drenthe en een in Amsterdam. Het zou zinvol zijn om de vinpootsalamander in Zuid-Limburg wat extra aandacht te geven. Bij de kleine watersalamander zien we maar enkele "nieuwe uurhokken". Grotere concentraties "witte hokken" zijn er vooral in de drie noordelijke provincies, in Flevoland en in het zuidwesten van het land. Wie gaat hier wat hokken proberen op te vullen? Vorig jaar werd gevraagd of de soort nog steeds op Schiermonnikoog aanwezig zou zijn. Die vraag is beantwoord. De verspreiding van de kamsalamander is behoorlijk goed bekend, al zien we hier en daar een "nieuw uurhok" opduiken. De al eerder genoemde opmars van de Italiaanse kamsalamander is nog niet gestopt. De soort is gedurende de afgelopen tien jaar in 10 uurhokken tussen Vierhouten, Schaveren, Apeldoorn en Nieuw-Milligen aangetroffen. Uit genetisch onderzoek van Naturalis Biodiversity Center en RAVON in opdracht van het Team Invasieve Exoten, blijkt de verspreiding nog wat ruimer dan gedacht. Bovendien blijkt er op aanzienlijke schaal vermenging van genetisch materiaal tussen inheemse en Italiaanse kamsalamanders op te treden. Willem Meilink vertelde daar over op de afgelopen RAVON-dag. Dit is een zeer ongewenste ontwikkeling. Het is dan ook belangrijk om kamsalamanders op de Veluwe aandachtig te bekijken en waarnemingen door te geven. Maak van afwijkende dieren altijd foto's van de boven-, zij- en onderkant!

Inmiddels is duidelijk geworden dat hybriden niet altijd goed te herkennen zijn, maar laten we in elk geval zoveel mogelijk informatie over afwijkende exemplaren verzamelen. SPYGEN en RAVON hebben een goede eDNA-primer ontwikkeld, waarmee tenminste 56 wateren aan de rand van het bekende verspreidingsgebied van de Italiaanse kamsalamander geanalyseerd zullen worden. Een herkenningskaart van de inheemse en Italiaanse kamsalamander is te downloaden op www.ravon.nl.
De vroedmeesterpad is ook in 2012 in zijn natuurlijke Zuid-Limburgse areaal nauwlettend gevolgd. We beschikken dan ook over zeer gedetailleerde informatie. Buiten Zuid-Limburg komt de soort, ook alweer door illegale uitzettingen, op vrij veel plaatsen voor. In met name stedelijk gebied weet hij zich goed te handhaven. De geelbuikvuurpad wordt ook intensief gevolgd in de resterende en nieuw gecreëerde leefgebieden. Voor de knoflookpad kon RAVON in 2012 met behulp van eDNA maar liefst zes uitgestorven gewaande populaties herbevestigen; een buitengewoon resultaat (zie schubben & slijm 15)! Via herintroductieprojecten pogen RAVON, Natuurbalans-Limes Divergens, Alterra Wageningen UR en Landschap Overijssel verloren gegaan gebied weer te herbevolken. Bij de gewone pad en rugstreeppad zijn geen grote clusters met nieuwe uurhokken meer te vinden. Beide soorten zijn in de meeste provincies goed in kaart gebracht. Leuk zijn enkele nieuwe uurhokken voor de rugstreeppad in Friesland en de Kop van Noord-Holland. Wie meldt de gewone pad weer eens van Terschelling, of is deze daar echt verdwenen?
Ook de boomkikker wordt in veel gebieden al jaren intensief gevolgd. Toch zijn er ook uurhokken waaruit al enkele jaren geen waarnemingen meer worden ingeleverd. De nodige legale en illegale uitzettingen lijken tot vestiging te leiden. De heikikker is goed verdeeld over de provincies waargenomen. De meest westelijke populaties van ons land, Texel en Schouwen, zouden nog wat meer aandacht mogen krijgen. De bruine kikker en groene kikkers laten geen grote verrassingen zien. Gelukkig maken steeds meer waarnemers serieus werk van het exact op naam brengen van groene kikkers. Dat gaat niet altijd probleemloos, zoals regelmatig blijkt uit de meegestuurde foto's die in Telmee.nl en Waarneming.nl gevalideerd worden. Een handig hulpmiddel voor deze lastige determinaties is de herkenningskaart groene kikkers, die op de RAVON-website is te downloaden. In 2010 werd er door RAVON voor het eerst sinds 20 jaar voortplanting van de Amerikaanse brulkikker in Nederland vastgesteld in twee vijvers in Baarlo. In een van de vijvers is de soort door RAVON succesvol bestreden. In de andere vijver loopt nog een bestrijdingsactie van Natuurbalans en daar zijn al zeer indrukwekkende aantallen dieren verwijderd. Op enkele plekken in Noord-Brabant dreigt de soort vanuit Vlaanderen ons land binnen te komen. RAVON houdt met vrijwilligers en de inzet van eDNA de situatie in de gaten.

Reptielen

Ook van reptielen kwamen uit alle belangrijke regio's veel waarnemingen binnen. Bij de hazelworm zijn er weinig verrassingen. De geïntroduceerde duinpopulatie lijkt te floreren. Bij de zandhagedis vallen de aantallen waarnemingen uit de Achterhoek en Overijssel dit jaar wat tegen. Op Vlieland en

Terschelling is extra aandacht aan deze hagedis besteed en ook de kleine populaties uit het uiterste zuiden van de vastelandsduinen leverden weer waarnemingen op. Heel bijzonder is een melding van Schiermonnikoog, waar deze hagedis al decennia als uitgestorven geldt. De waarneming zal nog kritisch gecontroleerd worden.
Het verspreidingsgebied van de levendbarende hagedis is al lange tijd goed bekend. Terschelling is vrijwel dekkend onderzocht; alleen dat ene uurhok zonder waarneming in 2012 steekt wat schamel af. De kaart van de muurhagedis toont de bekende Maastrichtse verspreiding met daar niet ver vandaan en ook elders in Nederland, enkele uitgezette en zich handhavende populaties van onder andere Franse, Duits-Zwitserse en Italiaanse origine. Voor het behoud van het unieke Nederlandse genetische materiaal, is het zaak dat deze uitgezette populaties gescheiden blijven van de inheemse. RAVON is in samenwerking met de Radboud Universiteit gestart met genetisch onderzoek van de inheemse en geïntroduceerde populaties, om een beter begrip te krijgen van de situatie in ons land. Het grijze uurhok nabij Venlo heeft betrekking op muurhagedissen pal over de grens in Duitsland.
Het verspreidingsbeeld van de gladde slang is voor de meeste regio's up to date. Met name in Friesland en Drenthe zijn enkele hokken aan actualisatie toe. In 2012 zijn weer geen ringslangen gemeld uit Twente en de Achterhoek. De soort lijkt daar toch wel echt verdwenen te zijn. Gewoontegetrouw laat de kaart van de adder erg weinig verrassingen zien. Er is één nieuw uurhok op de kaart te vinden; in Overijssel grenzend aan bekende populaties.

Vissen

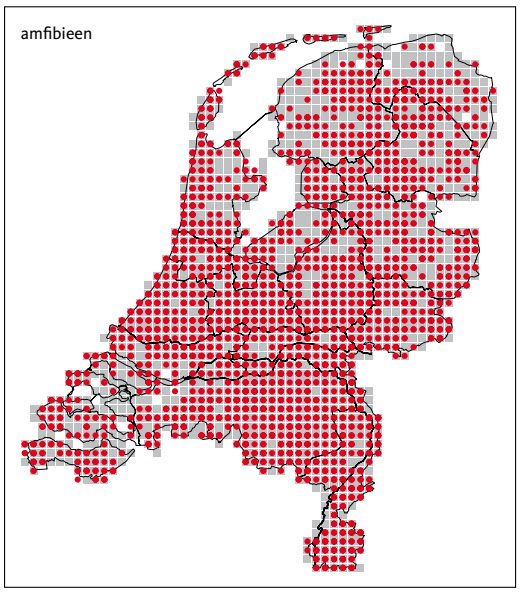
Er zijn in 2012 weer veel waarnemingen van vissen gedaan. Dit mede dankzij atlasprojecten in Noord-Holland, Zuid-Holland, Friesland en Zeeland. Maar ook uit de andere provincies zijn veel waarnemingen afkomstig. Algemene soorten als drie- en tiendoornige stekelbaars, blankvoorn, snoek en baars zijn weer in grote delen van Nederland waargenomen.
Ook de beschermde soorten van het Meetnet Beek- en Poldervissen werden veel waargenomen. Kleine modderkruiper en bittervoorn verspreid over heel Nederland.
Voor de beekprik en de elrits valt op dat ze in een groot deel van hun leefgebied in 2012 weer zijn aangetroffen. Voor de beekprik komt dit door het DNA-onderzoek dat in 2012 werd uitgevoerd en waarbij samen met vrijwilligers samples van populaties in heel Nederland verzameld zijn.
Op de RAVON-dag werd hierover een interessante lezing gegeven waaruit blijkt dat de verschillende populaties voldoende genetische diversiteit herbergen om duurzaam te kunnen voortbestaan. De grote modderkruiper is net als in 2011 weer in relatief veel nieuwe uurhokken aangetoond. Dit is dankzij de focus vanuit het Meetnet Beek- en Poldervissen voor deze soort en door het uitvoeren van eDNA onderzoek op een aantal plaatsen. De actie 'Donderpad in de schijnwerper' waarbij 's nachts met een zaklamp naar rivierdonderpad gezocht werd heeft ook z'n vruchten afgeworpen. Op de verspreidingskaart is te zien dat dit met name in Noord- en Zuid-Holland tot veel waarnemingen geleid heeft. Van de exotische soorten lijken met name blauwband en zwartbekgrondel zich verder uit te breiden.

Jeroen van Delft, Jan Kranenbarg & Peter Frigge
Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
j.v.delft@ravon.nl
j.kranenbarg@ravon.nl

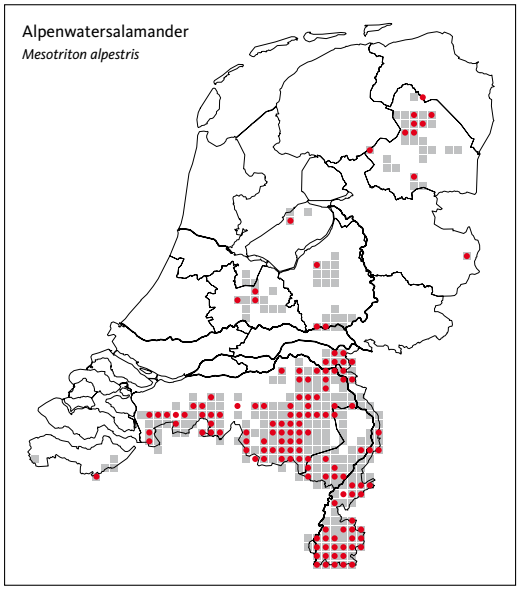
Foto's bij het waarnemingenoverzicht 2012 zijn van Jelger Herder, RAVON.

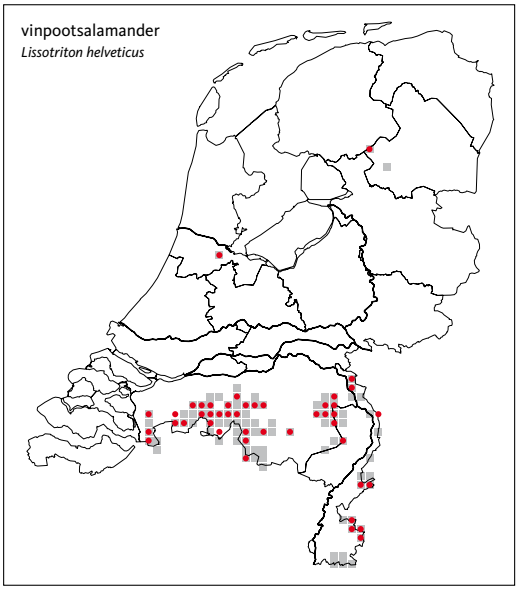


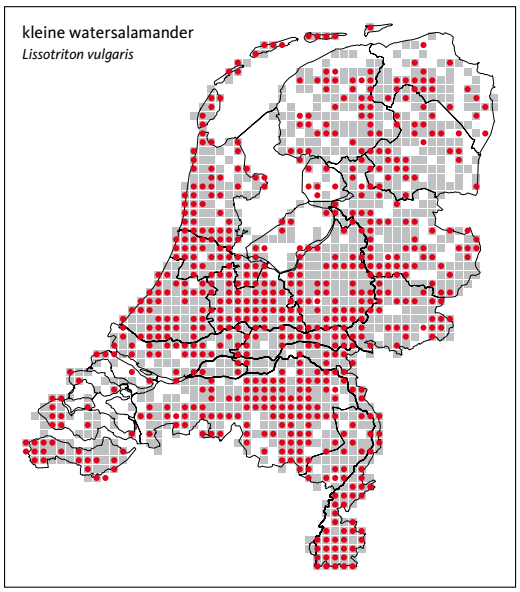
De kaarten geven een beeld van de verzamelde gegevens in 2012. Per soort zijn met een rode stip de uurhokken (5 x 5 km) weergegeven waar de desbetreffende soort in 2012 is waargenomen. De grijze vierkantjes geven aan waar de soort in de negen voorafgaande jaren is waargenomen (2003-2011). Behoudens enkele uitzonderingen, komen deze grotendeels overeen met de waarnemingenoverzichten die de afgelopen jaren in RAVON zijn gepresenteerd. Nog niet alle gegevens zijn gecontroleerd op betrouwbaarheid.

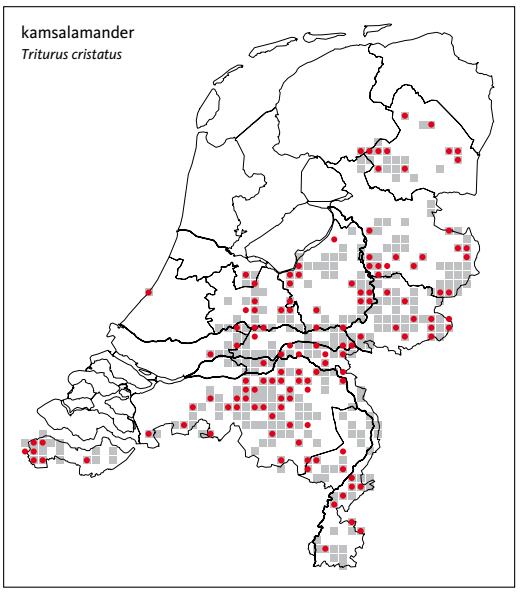

amfibieen


vuursalamander
Salamandra salamandra


Alpenwatersalamander
Mesotriton alpestris


vinpootsalamander
Lissotriton helveticus

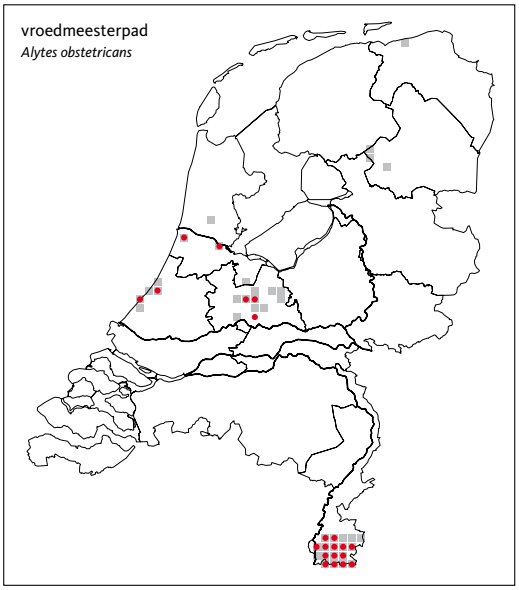

kleine watersalamander
Lissotriton vulgaris


kamsalamander
Triturus cristatus

Italiaanse kamsalamander
Triturus carnifex



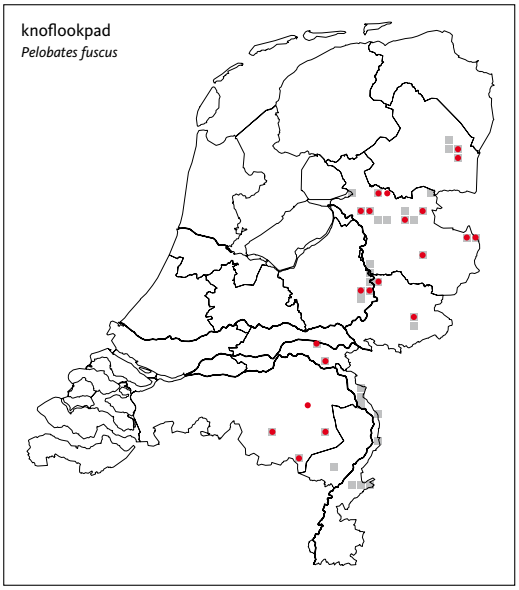
vroedmeesterpad
Alytes obstetricans



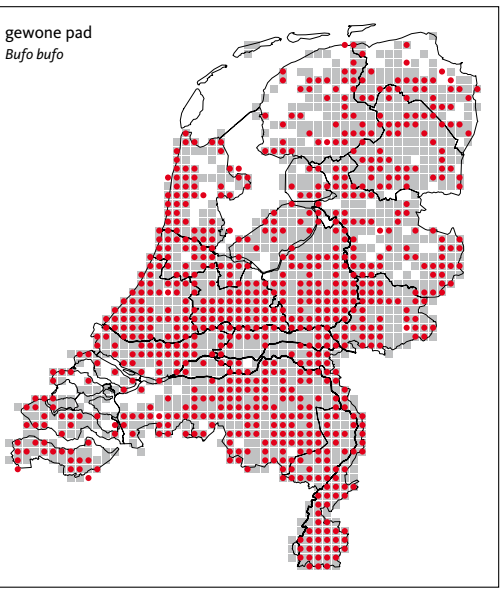
geelbuikvuurpad
Bombina variegata



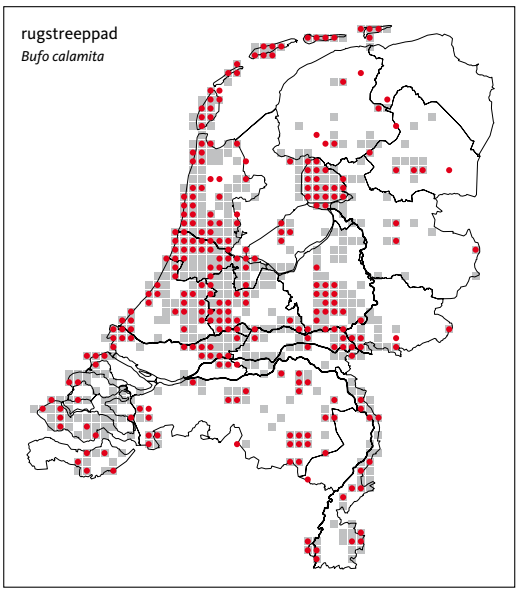
knoflookpad
Pelobates fuscus



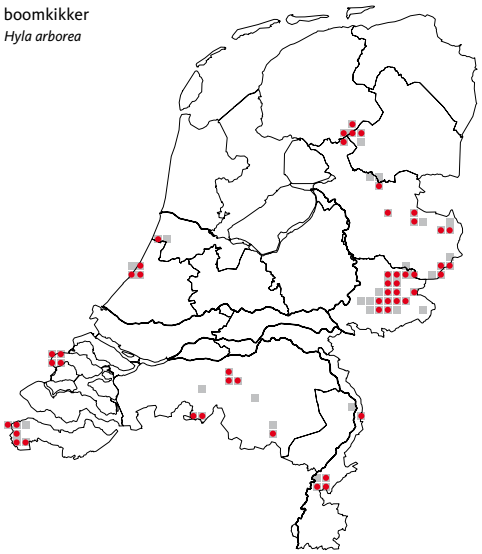
gewone pad
Bufo bufo



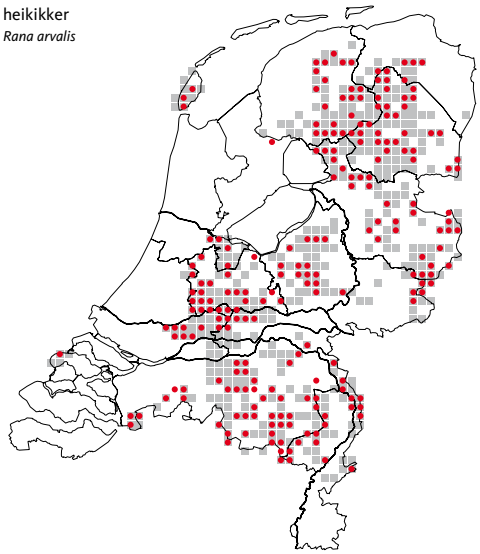
rugstreeppad
Bufo calamita



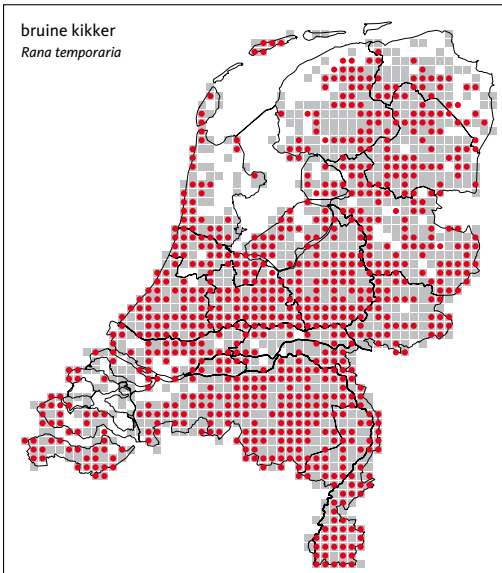
boomkikker
Hyla arborea



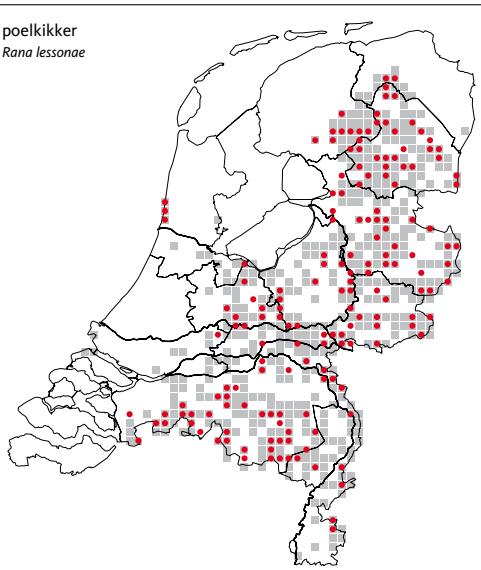
heikikker
Rana arvalis



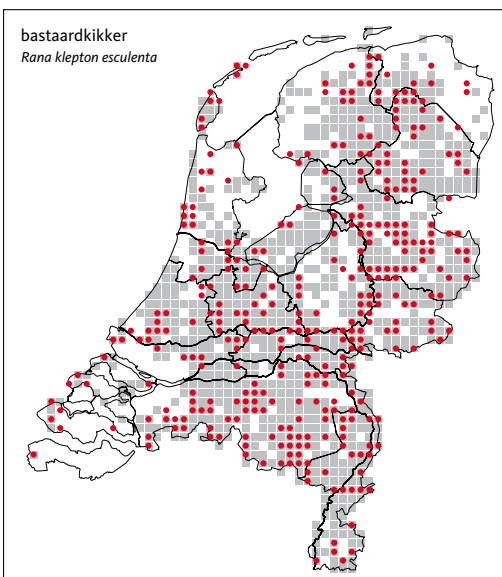
bruine kikker
Rana temporaria



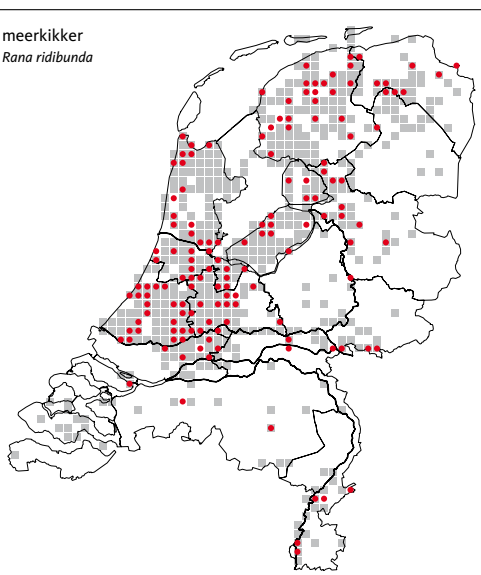
poelkikker
Rana lessonae



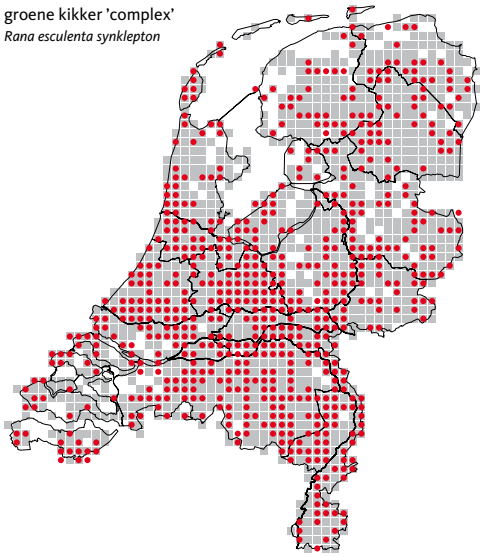
bastaardkikker
Rana klepton esculenta



meerkikker
Rana ridibunda



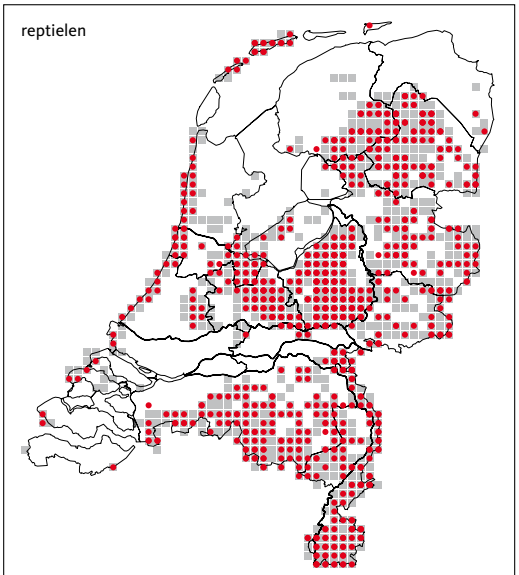
groene kikker 'complex'
Rana esculenta synklepton



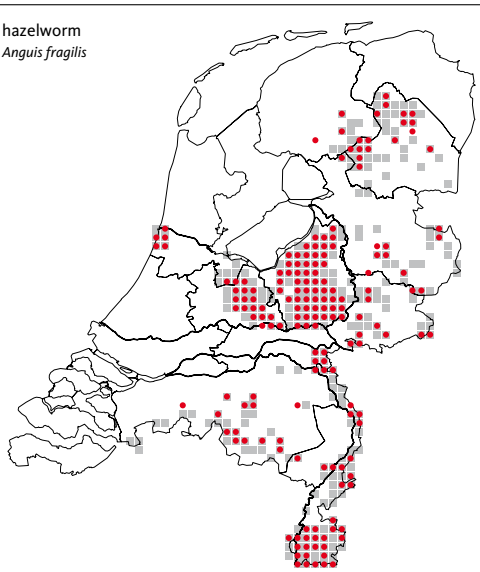
Amerikaanse brulkikker
Lithobates catesbeianus



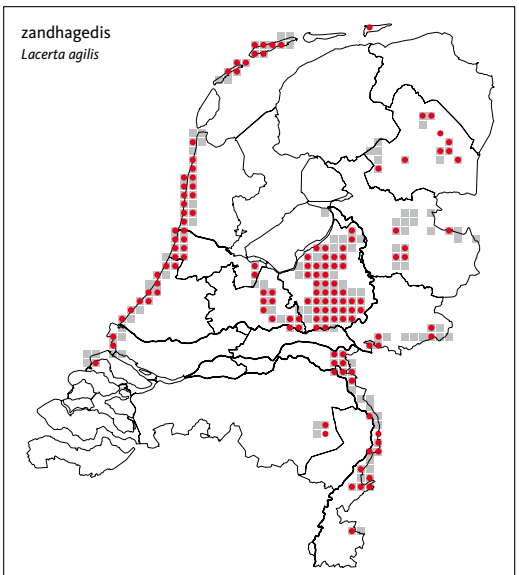
reptielen



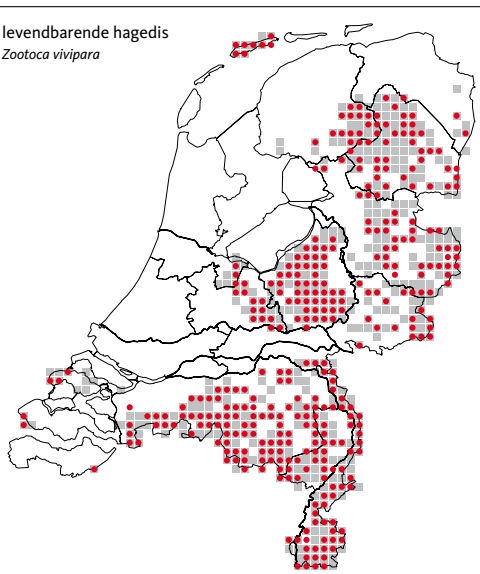
hazelworm
Anguis fragilis

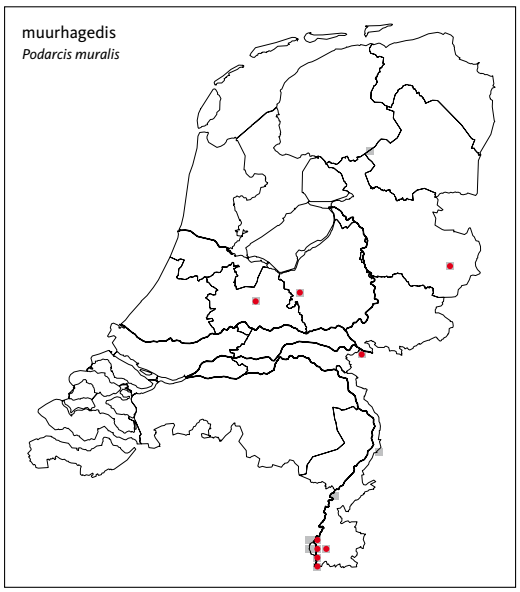


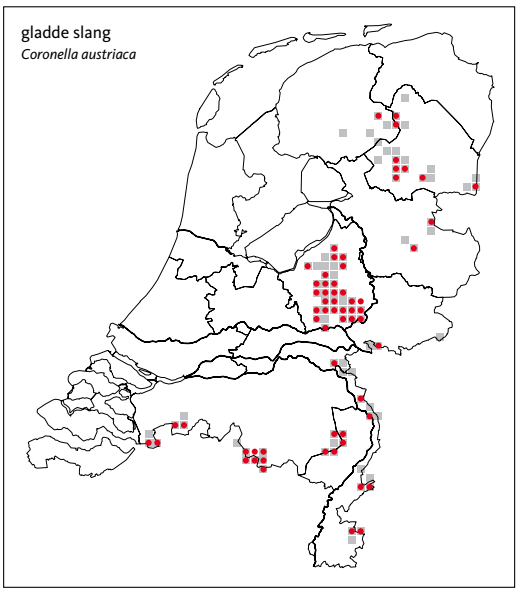
zandhagedis
Lacerta agilis

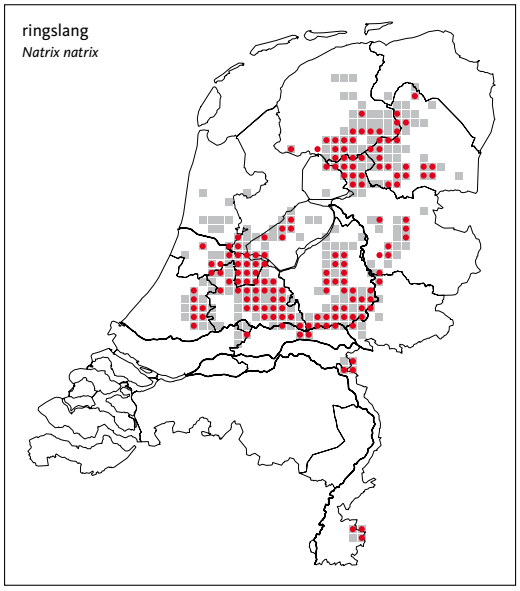


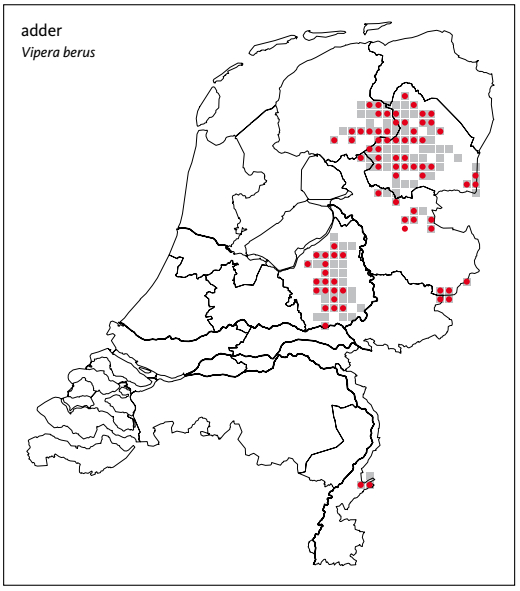
levendbarende hagedis
Zootoca vivipara

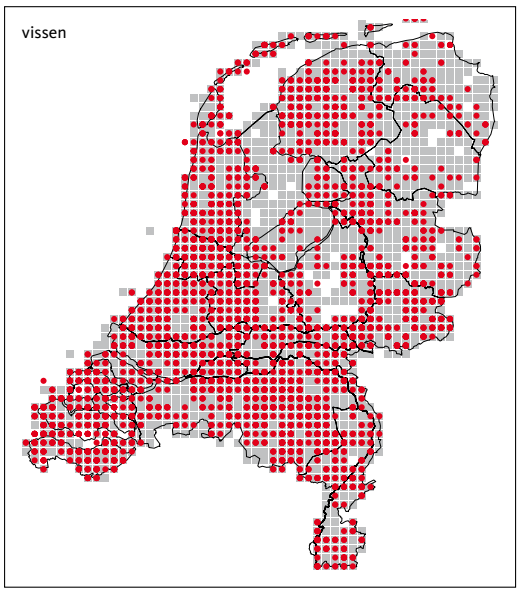


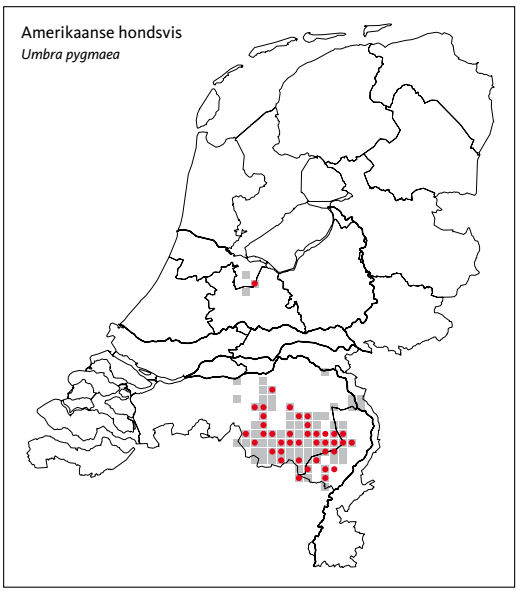

muurhagedis
Podarcis muralis


gladde slang
Coronella austriaca

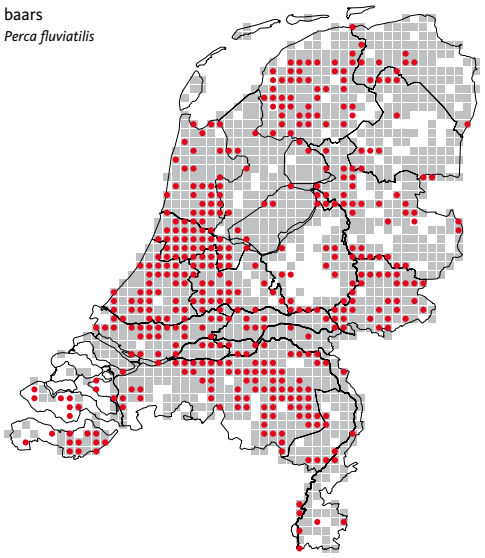

ringslang
Natrix natrix


adder
Vipera berus


vissen


Amerikaanse hondsvis
Umbra pygmaea

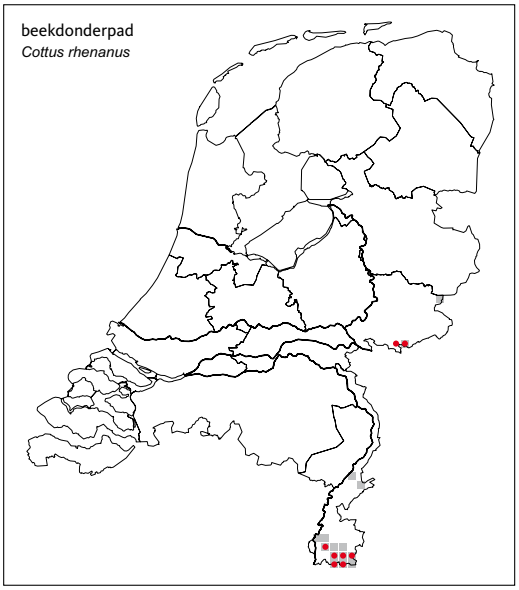
baars
Perca fluviatilis



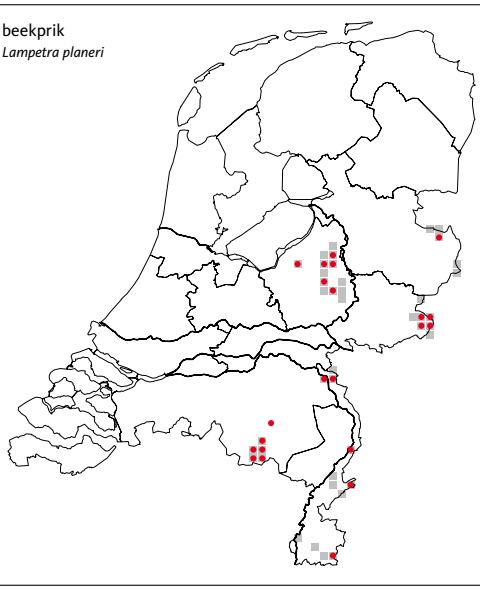
barbeel
Barbus barbus



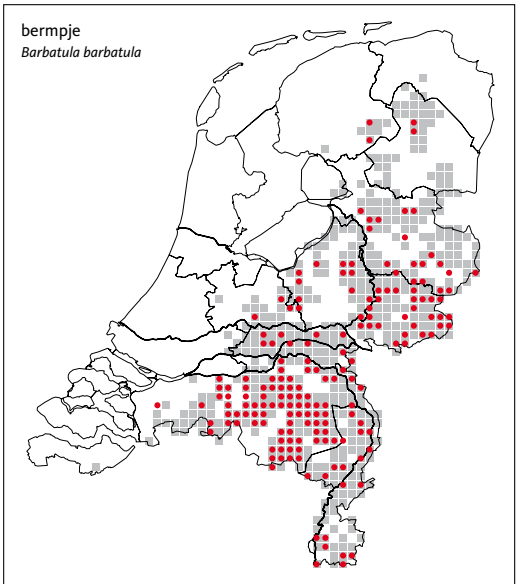
beekdonderpad
Cottus rhenanus



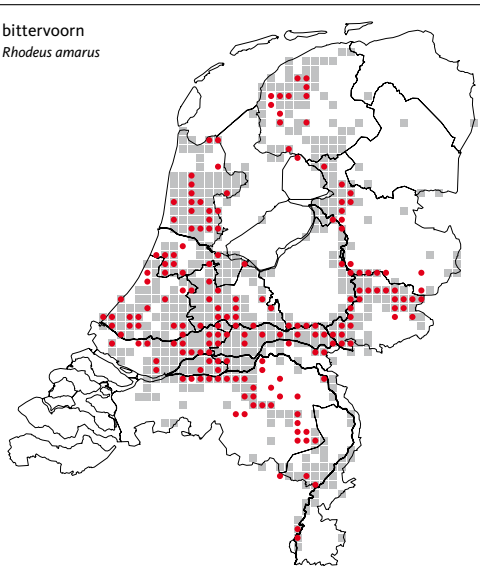
beekprik
Lampetra planeri

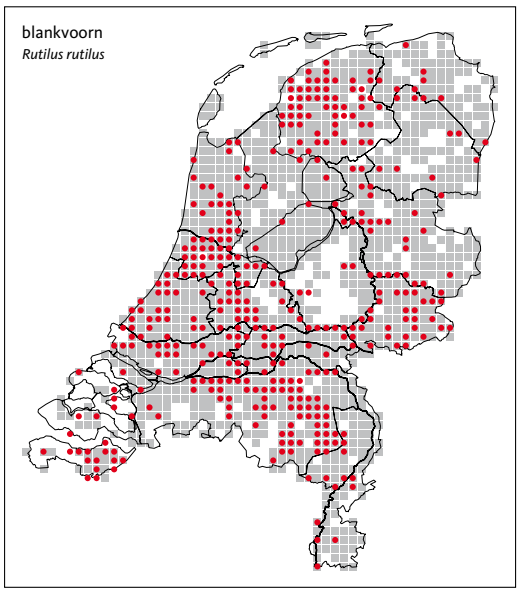


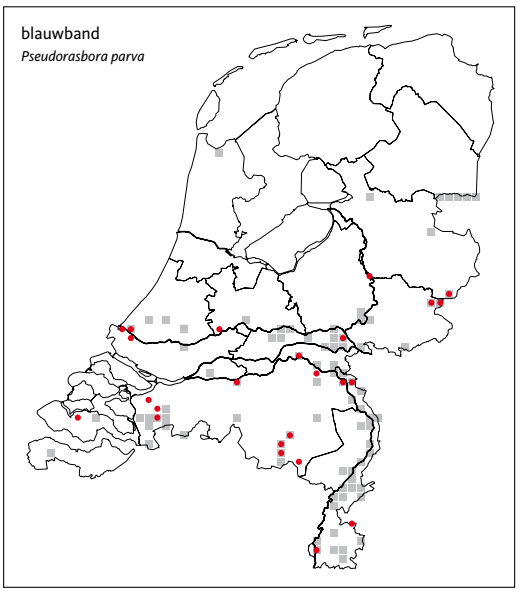
bermpje
Barbatula barbatula

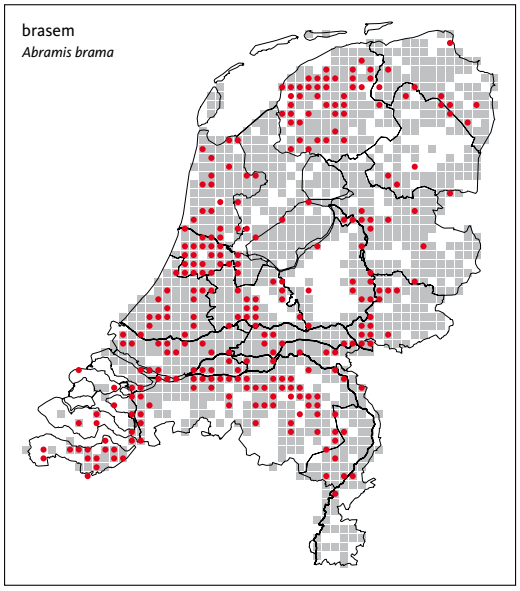


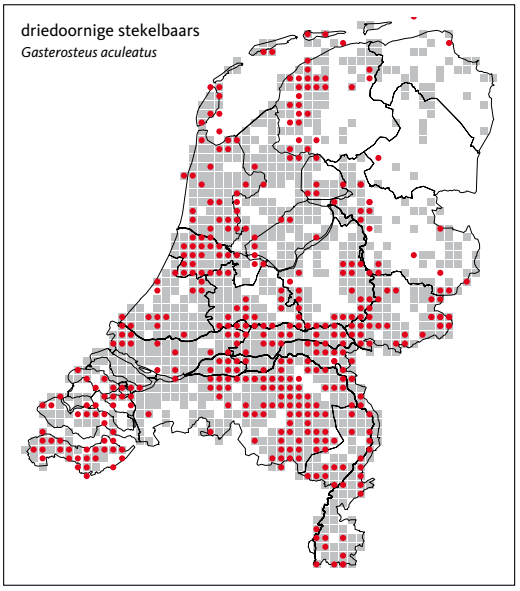
bittervoorn
Rhodeus amarus




blankvoorn
Rutilus rutilus


blauwband
Pseudorasbora parva

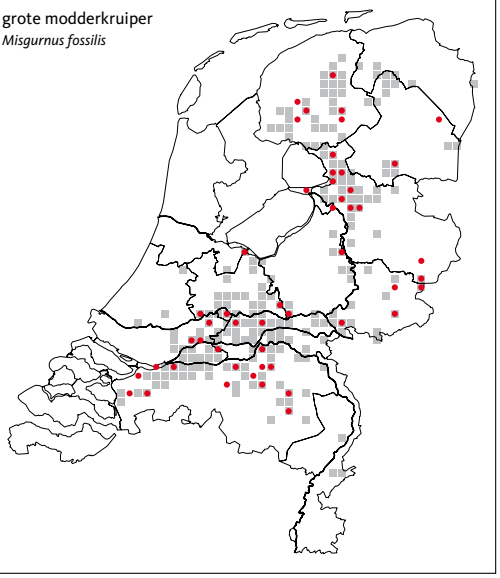

brasem
Abramis brama


driedoornige stekelbaars
Gasterosteus aculeatus

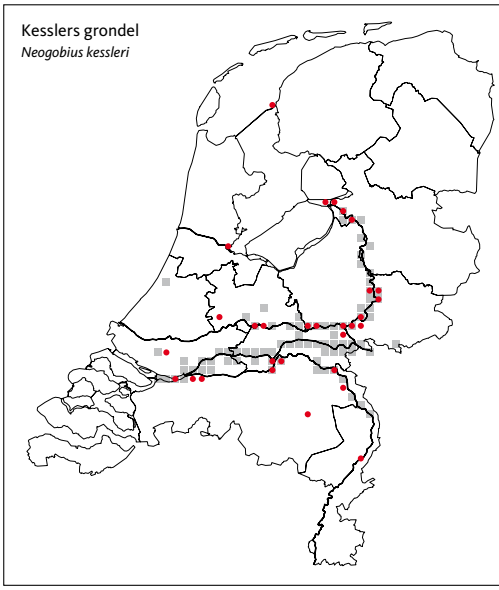

elrits
Phoxinus phoxinus


gestippelde alver
Alburnoides bipunctatus

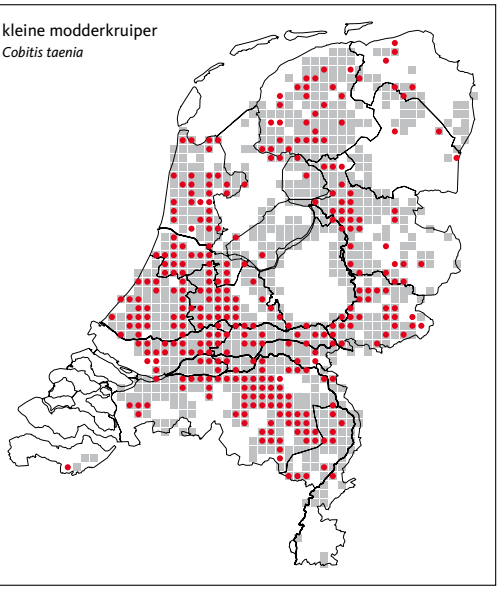
grote modderkruiper
Misgurnus fossilis



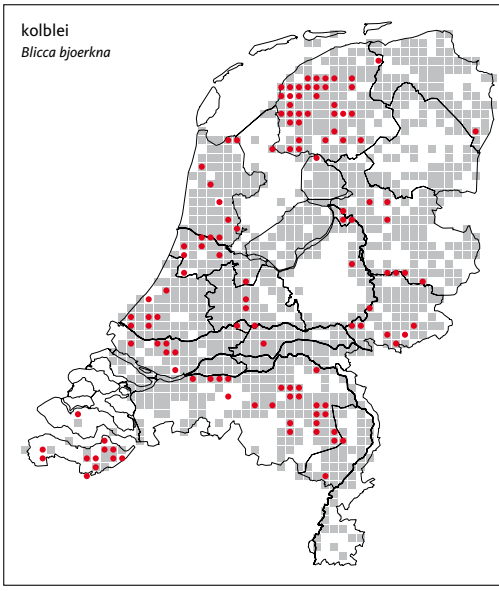
Kesslers grondel
Neogobius kessleri



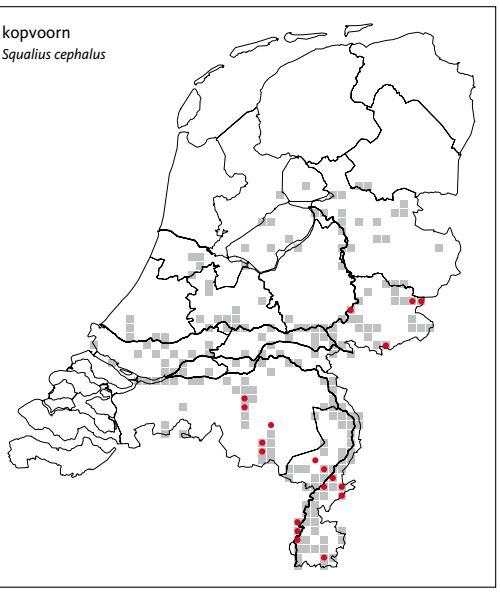
kleine modderkruiper
Cobitis taenia



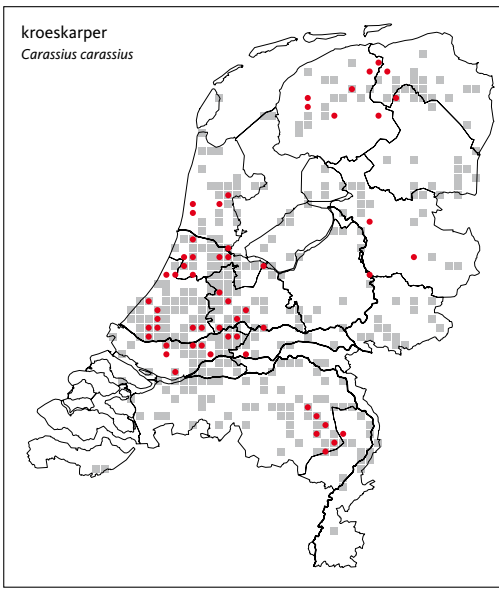
kolblei
Blicca bjoerkna

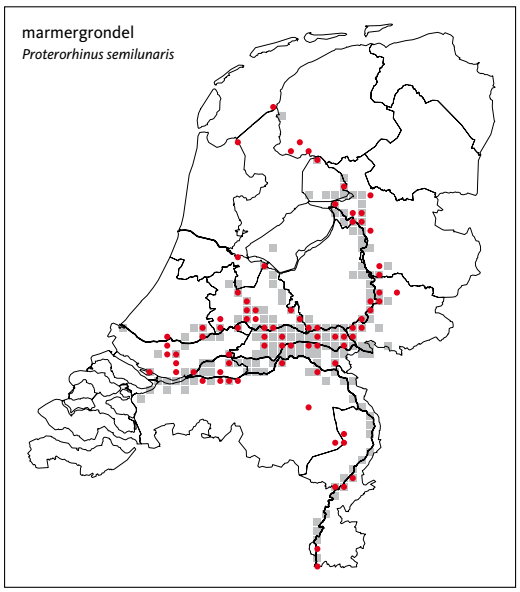


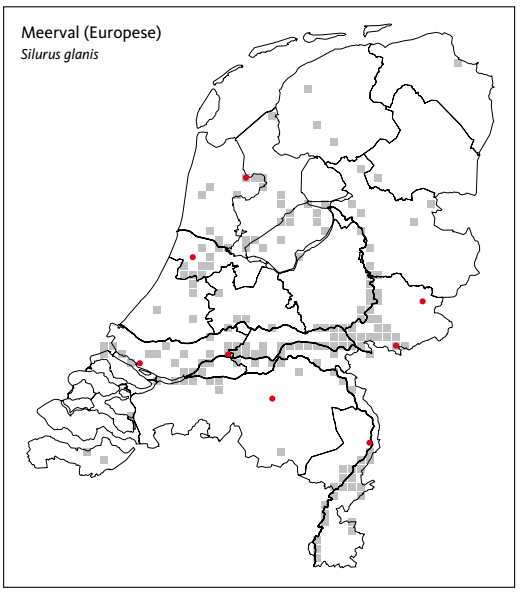
kopvoorn
Squalius cephalus

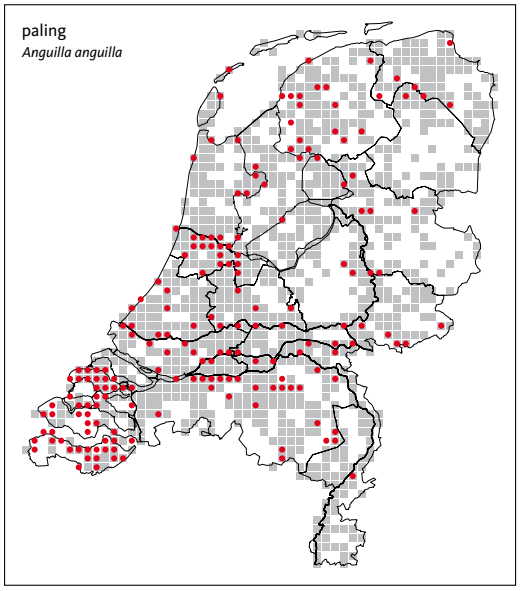


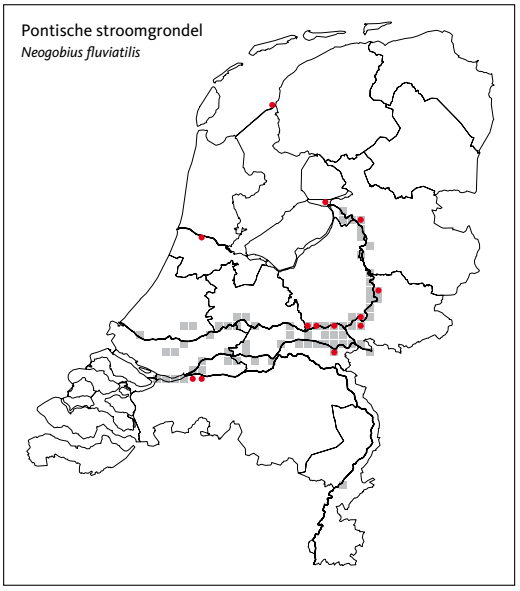
kroeskarper
Carassius carassius

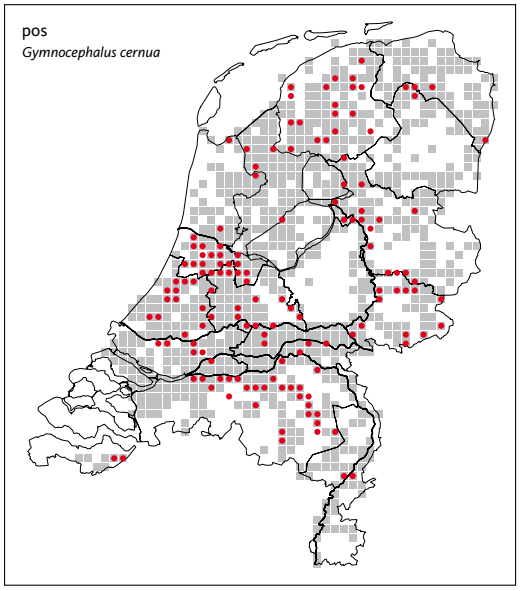


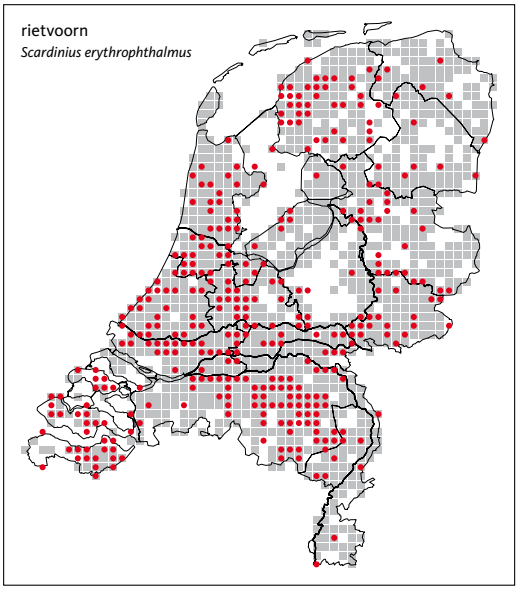

marmergrondel
Proterorhinus semilunaris


Meerval (Europese)
Silurus glanis

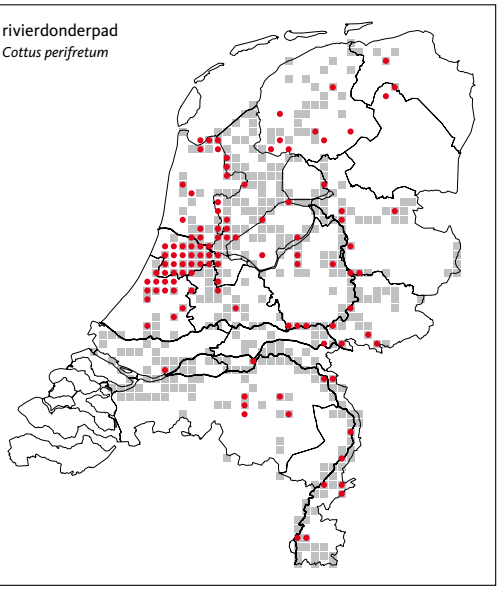

paling
Anguilla anguilla


Pontische stroomgrondel
Neogobius fluviatilis

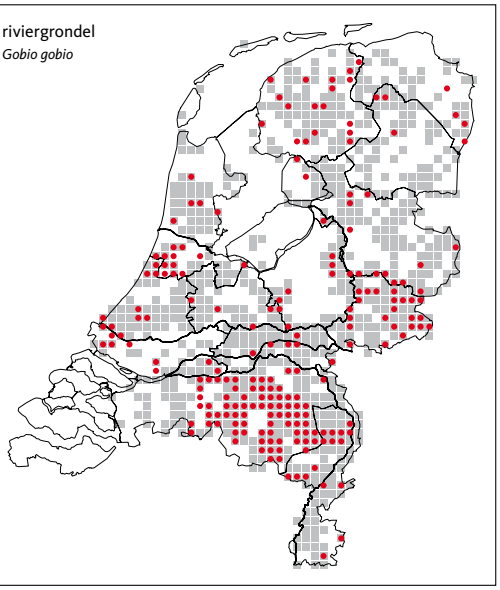

pos
Gymnocephalus cernua


rietvoorn
Scardinius erythrophthalmus

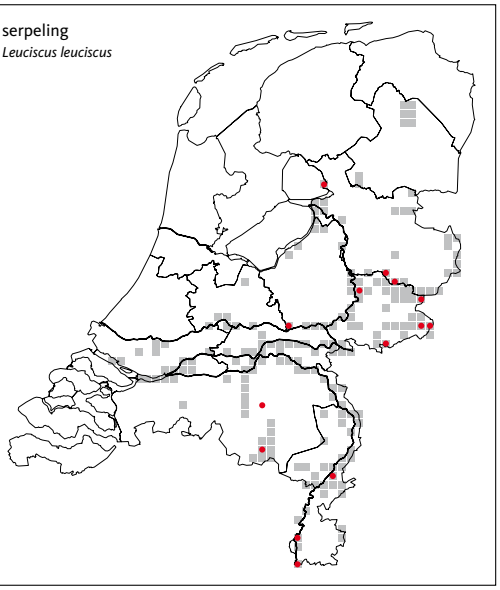
rivierdonderpad
Cottus perifretum



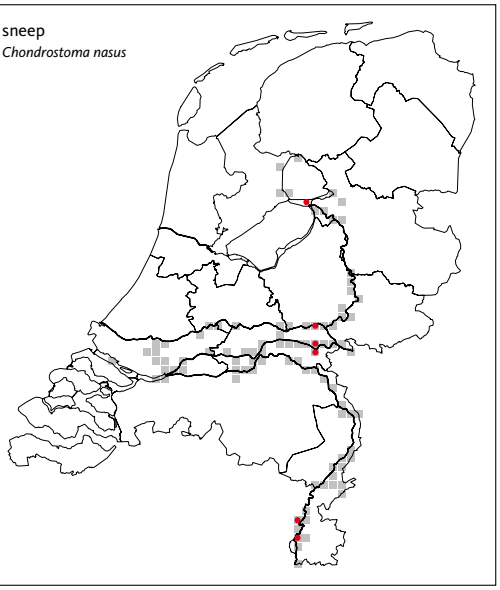
riviergrondel
Gobio gobio



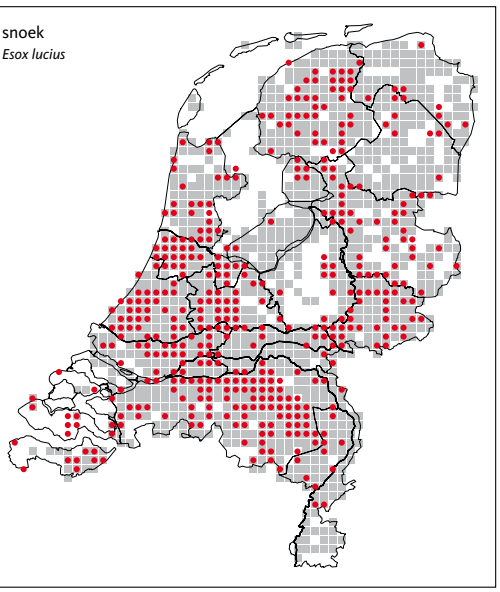
serpeling
Leuciscus leuciscus



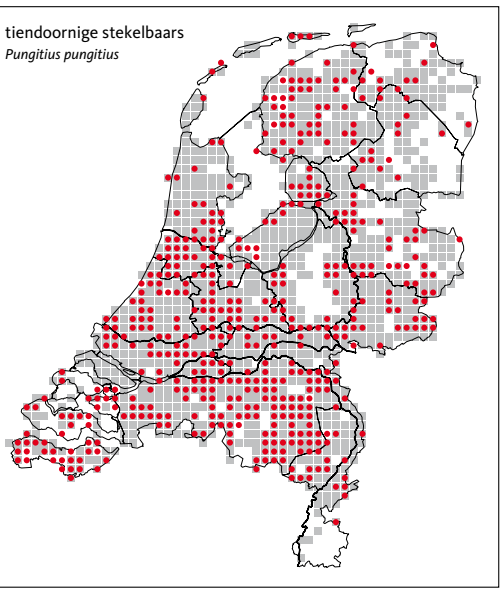
sneep
Chondrostoma nasus



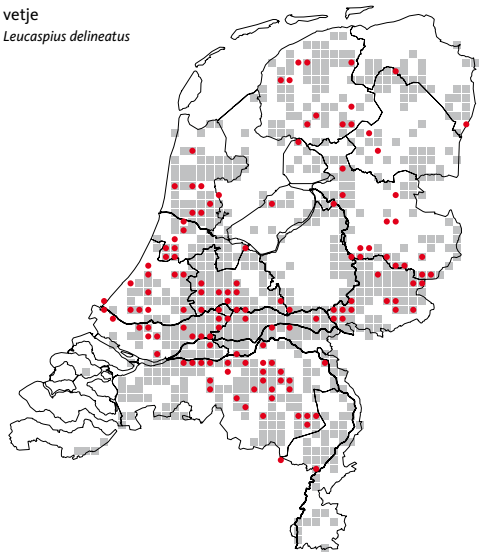
snoek
Esox lucius



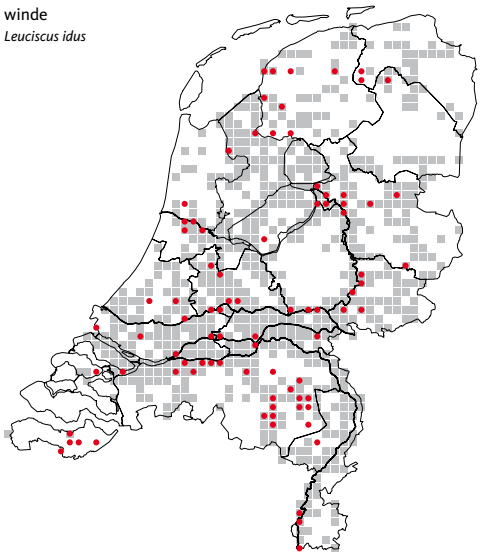
tiendoornige stekelbaars
Pungitius pungitius



vetje
Leucaspius delineatus



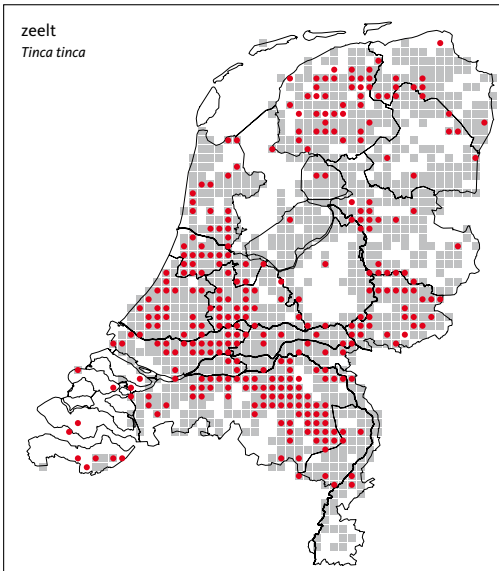
winde
Leuciscus idus



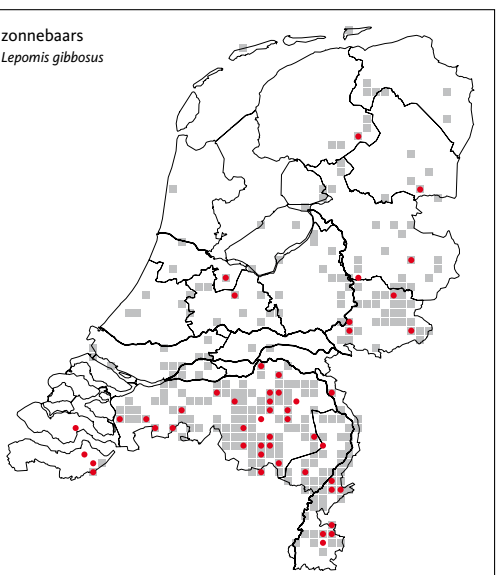
witvingrondel
Romanogobio belingi



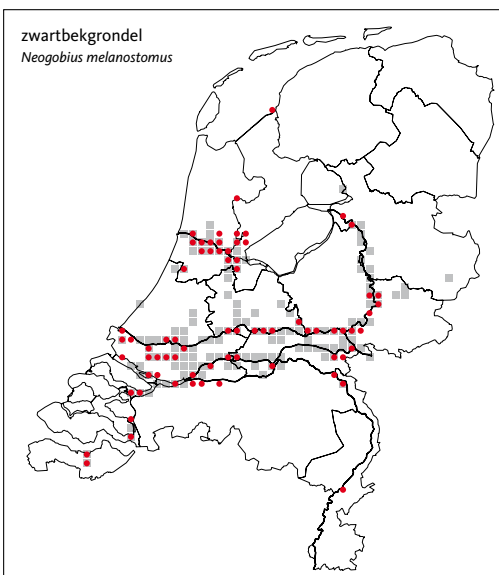
zeelt
Tinca tinca



zonnebaars
Lepomis gibbosus



zwartbekgrondel
Neogobius melanostomus



kortom

Financiële bijdrage voor veldonderzoek?

Het Meester Prikkebeen Fonds bestaat sinds 2009. Het is een van de fondsen onder de paraplu van het Prins Bernard Cultuurfonds. Amateuronderzoekers die voor een onderzoek op het gebied van flora of fauna financiële ondersteuning zoeken, kunnen een beroep doen op dit fonds. Dat kan zijn voor de bekostiging van veld- of onderzoeksmateriaal, maar bijvoorbeeld ook voor een bezoek aan een deskundige of een museum in het buitenland. Aanvragers mogen geen betaalde functie hebben bij een onderzoeksorganisatie. Belangrijk is dat het werkterrein op het gebied van veldbiologie ligt en dat het eindresultaat wordt verwerkt in een rapport, een publicatie in een tijdschrift of op internet.
Dus, heb je een goed idee voor veldonderzoek op het gebied van amfibieën, reptielen of vissen? Aarzel niet om een aanvraag in te dienen!

Meer informatie: www.ravon.nl via zoekfunctie > MeesterPrikkebeenFonds.

Prins Bernhard Cultuurfonds

Wil je nagaan of het zinvol is een financiële bijdrage aan te vragen voor een onderzoeksproject, kijk dan op de Richtlijnenwijzer op www.cultuurfonds.nl.

Samenwerken in vrijwilligers-organisaties, hoe worden verbanden gesmeed?

Samenwerken doe je omdat je er beter van wordt. Omdat je samen meer kunt bereiken dan in je eentje. Meer invloed uitoefenen ook. Daarom hebben vrijwilligers zich al vroeg verenigd in organisaties rondom hun favoriete soortgroep(en). Daarom hebben die organisaties, de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's), Landelijke Bureaus die de data van die vrijwilligers veredelen tot informatie. Die kennis en het onderzoek van die Landelijke Bureaus helpt om hun favoriete soortgroep te beschermen. Ook de onderlinge samenwerking in telgroepen, natuurwerkgroepen is iets wat bijna vanzelf tot stand komt.

De 11 PGO's dekken min of meer het gehele spectrum af van de wilde natuur in Nederland. Ze zijn daarmee in principe in staat om een beeld van de natuur te geven op ecosysteem niveau, maar dan moet er wel worden samengewerkt. Die samenwerking komt in tegenstelling tot de bovengenoemde niet vanzelf tot stand, al ziet vrijwel iedereen de noodzaak er van in. Als we iets hebben geleerd in de afgelopen jaren is het wel dat de natuursector te versnipperd was om een effectief tegenwicht te vormen tegen de negatieve attitude ten aanzien van natuur en "natuurhobbyisten". De samenwerking waar we het hier over hebben is er één van stap voor stap die geleid wordt door mensen met visie en gevoel voor het goede tempo opdat iedereen wordt meegenomen in dit proces. Verankering heeft plaatsgevonden in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), waar alle PGO's hun data hebben ondergebracht. Deze gezamenlijke gegevensbank is één van de belangrijkste verbanden die in de afgelopen jaren gesmeed zijn.

Ook op het gebied van de Landelijke Bureaus wordt er steeds meer samengewerkt. Zo hebben RAVON, de Zoogdiervereniging en FLORON één en hetzelfde Landelijk Bureau. Dat leidt tot een betere kwaliteit van het werk dat door dit Bureau wordt geleverd. Tevens, door het handhaven van de vrijwilligersorganisaties in hun bestaande vorm, leidt het niet tot verlies van de eigen identiteit die de vrijwilligers in hun organisatie zoeken.

Samenwerkingsverbanden worden - zo blijkt uit de recente ervaringen - gesmeed daar waar meerwaarde voor iedereen zichtbaar is en waar behoefte aan eigen identiteit gerespecteerd wordt. En een landelijke Gegevensautoriteit Natuur - in persoon - kan dat proces zeer bevorderen. Zie de rol die Jan van Groenendael de laatste jaren heeft gespeeld, waarvoor grote dank.

Hans van Dord, FLORON



Afscheid van Jan van Groenendael (Foto: Jelger Herder)

nieuws

Sporters Sponsoren Natuur

Aanleg 'Sportpoel de Open Lucht'











425 km non-stop fietsen van Den Helder naar Maastricht leverde 3000 euro sponsorgelden op.

25-26 mei van dit jaar fietste Team Natuur en Landschap de Bike4Nature! om de natuur als goed doel op de kaart te zetten bij sporters. In ruim 21 uur fietsten ze 426 km non-stop van Den Helder naar Maastricht en haalde daarmee ruim 3000 euro op waarmee in het project Buur Maakt Natuur (www.buurmaaktnatuur.nl) een amfibieënpoel is aangelegd op een stukje voormalige landbouwgrond nabij Doetinchem.
Inmiddels heeft het idee om sporters te mobiliseren voor de natuurbescherming vastere vorm aangenomen door de oprichting van Stichting Sportschool de Open Lucht (www.sportsschooldeopenlucht.nl). Komende jaren zullen we steeds nieuwe sponsoracties opzetten voor steeds nieuwe goede doelen in de natuur.
Heb je een idee voor een mooi concreet doel in de natuur of heb je interesse om een keertje mee te sporten? Meld je aan via twitter @teamnatuurlands, via de website of door een berichtje te plaatsen op facebook.

OPROEP 1
Natuurlijk zijn we reuze benieuwd hoe onze kersvers aangelegde natuur zich ontwikkelt. Woon je in de buurt van Doetinchem en heb je verstand van amfibieën, vissen of libellen? We zouden het fantastisch vinden als je een aantal keer per jaar zou willen kijken wat er in onze poel zoal te vinden is. Deel daarom je waarnemen met ons op facebook of via twitter.

OPROEP 2
We doen hard ons best om de organisatiekosten niet te laten drukken op de gelden die voor de natuur geworven worden. Maar omdat het oprichten van een stichting, het maken van T-shirts en het ontwikkelen van een website geld kost, zijn we begonnen met het verkopen van zakjes gedroogde paddestoelen. Voor het luttele bedrag van 10 euro haalt u niet alleen een stukje smakelijke top-natuur in huis maar steunt u ook het initiatief Sporters voor Natuur van Sportschool de Open Lucht.

Bestellingen kunt u doen via twitter, facebook of door een berichtje te sturen aan sanderturnhout@yahoo.com



Aanleg amfibieënnpoel bij Doetinchem met sponsorgelden (www.buurmaaktnatuur.nl)





Werkbezoek Tweede Kamerlid André Bosman

Op 24 oktober jl. bracht Tweede Kamerlid André Bosman (VVD) een werkbezoek aan RAVON om te praten over het werk van onze vrijwilligers in het kader van de regeling Groen & Doen en het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring). Daarbij werden de handen uit de mouwen gestoken. De foto's zijn een mooie sfeerimpressie van het leuke en informatieve werkbezoek.

Rob van Westrienen





recent verschenen

[wilde] Dieren in de tuin

Natuurliefhebbers wisten het al, maar ook voor minder ingewijden is het belangrijk dat ze zich bewust worden van de waarde van hun tuin voor wilde dieren. Want bezuinigingen en verschraling in openbaar groen en agrarisch gebied rond dorp en stad geven steeds minder plek voor wilde flora en fauna. Tuinen worden dus steeds belangrijker als toevluchtsoord.

Geheel in de lijn van de recente aandacht hiervoor, onder andere door programma's als Tuinreservaten van VARA's Vroege Vogels heeft de KNNV Uitgeverij nu een vouwfolder uitgegeven om allerlei dieren te herkennen die je zomaar kunt tegenkomen in eigen tuin. Letterlijk en figuurlijk een brede folder. Veel voorkomende vogels, dag- en nachtvlinders, libellen, wespen en andere insecten, "waterbeestjes" en "bodemdieren", zoogdieren en amfibieën: in mooi tekenwerk zijn ze herkenbaar afgebeeld. Een kniesoor die zegt dat "de" sluipwesp niet bestaat, maar je herkent hem wel!

Naast formaat van de beestjes staan ook de maanden aangegeven waarin men ze tegen kan komen. Per diergroep is in woord en beeld aangegeven welke voedselplanten, beschutting en structuren bevorderlijk zijn voor het dierenleven in de tuin, zoals nectarplanten voor wilde bijen en een houtstapel voor kleine zoogdieren. Een tuinvijver met oeverbegroeiing en een flauw talud verruimt de mogelijkheden natuurlijk ook. Voor libellen en waterjuffers, maar ook voor amfibieën als de kleine watersalamander. Mijn eerste Alpenwatersalamander (in de landfase) vond ik overigens onder een bodembedekker in een tuin zonder vijver (maar wel met een sloot in de omgeving). Bodembedekkers bieden fantastische schuilplekken. De soortkeuze is realistisch, al zit er zeker ook wat optimisme in. Zo komt het kleine maar fraaie muntvlindertje inderdaad al gauw voor in tuinen met marjolein, maar een prachtige grote nachtvlinder als groot avondrood? Het kan in tuinen met kattenstaart, springzaad of fuchsia. Je springt wel een gat in de lucht als je zo'n vlinder in je eigen tuin tegenkomt, maar dat geldt ook voor de kamsalamander.
Kortweg: heel geschikt voor een breed publiek, wat mij betreft: het komend jaar hèt alternatief voor de fles wijn bij verjaardagen. Wil je die niet afschaffen, draai er dan de folder als verpakking omheen, gespreksstof verzekerd.

Annemarie van Diepenbeek





Herkenningskaart, KNNV Uitgeverij 2013, www.knnvuitgeverij.nl

Wat te doen aan de zonnebaars?



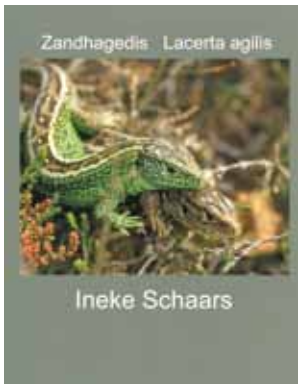
Bosgroep Zuid Nederland, Stichting Bargerveen en RAVON hebben gezamenlijk voor de provincie Noord-Brabant veel informatie over de zonnebaars bijeengebracht. Het gaat om kennis over ecologie, verspreiding, bedreigingen voor flora en fauna en mogelijkheden voor bestrijding en beheer in algemene zin en voor een selectie van wateren verspreid over de provincie.
Naast het rapport hebben we een laagdrempelige brochure gemaakt, met de belangrijkste informatie op een rij. Belangrijk is vooral de kennis en nieuwe ideeën (deels nog niet getoetst in het veld) met betrekking tot bestrijdingsmogelijkheden. Via de "zonnebaarssleutel" kunnen beheerders zelf in veel gevallen bepalen wat de beheeropties zijn voor een specifiek water. Er is ook aandacht voor de juridische aspecten rondom bestrijding.
De brochure is toegezonden aan een groot aantal terreinbeheerders en andere betrokkenen bij de zonnebaars in Noord-Brabant en ook daarbuiten. Als u geïnteresseerd bent kunt u de brochure bestellen via de webwinkel van RAVON (www.ravon.nl > webwinkel) en tegen verzendkosten laten toesturen.

Jeroen van Delft

Fotoboek Zandhagedis

Dit prachtige fotoboek is tijdens de RAVON-dag 2013 op 9 november jl. door Ineke Schaars gepresenteerd. Het bevat schitterende en unieke foto's die een kijkje geven in het leven van de zandhagedis. Een echte aanrader. Het boekje is in eigen beheer uitgegeven door Ineke en alleen via haar te bestellen voor € 18,50 exclusief verzendkosten.

Ineke Schaars, iensch@hotmail.com





Atlas des Amphibiens et Reptiles de France

In 2012 lanceerde de SHF (Société Herpétologique de France) de Atlas des Amphibiens et Reptiles de France. Een prachtig boek met een mooie lay-out. Het is de opvolger van de in 1989 gepubliceerde atlas, gecoördineerd door Jacques Castanet en Robert Guyetant. De algemene inhoud van de nieuwe atlas verschilt eigenlijk niet zoveel van de oude. De eerste hoofdstukken zijn door de toegenomen kennis veel uitgebreider geworden. Ook de veranderingen binnen taxonomie, bescherming en wetgeving zijn beschreven. De atlashokken die in Frankrijk in de nationale atlas gebruikt worden beslaan 20 X 28 km. Dat lijkt ongedetailleerd, maar Frankrijk is groot, en grote hokken geven een rustiger beeld. Bovendien zijn er tegenwoordig veel departementale publicaties te vinden met gedetailleerde informatie per regio.
Het grootste verschil zien we direct in de verspreidingskaarten. Gelukkig is op de kaarten de verspreiding tot 1989 aangegeven met een open rondje. Een dicht rondje geeft aan wat er is gebeurd na 1989. Meteen valt op dat er veel nieuwe waarnemingen zijn bijgekomen. Zo zijn de waarnemingen van een aantal soorten buiten hun bekende verspreidingsgebied heel interessant. Soorten die op meer dan 150 km. afstand zijn gevonden buiten het gebied waar ze beschreven werden in de vorige atlas zijn: kamsalamander, Iberische knoflookpad, Iberische meerkikker (tot 300 km.), heikikker, muurgekko en gestreepte hazelskink. Uiteraard zijn ook de nieuwe soorten opgenomen en is het groene kikkercomplex gesplitst. Nieuw is ook de verspreiding van geïntroduceerde soorten in een apart hoofdstuk.
Gaan we iets dieper op de inhoud in dan zien we zeer positieve ontwikkelingen. Een voorbeeld is de overzichtskaart die het aantal waarnemingen per atlasblok laat zien. Daar waar in de oude atlas de grootste stip stond bij meer dan 50 waarnemingen, zien we in de nieuwe versie bij dezelfde stipgrootte meer dan 1001 waarnemingen. Het aantal individuele waarnemers is gestegen van ongeveer 1200 in 1989 naar ruim 7000 in 2012. De lijst met geraadpleegde literatuur is verhoogd van 250 publicaties naar 900. Er zijn veel regionale en departementale organisaties ontstaan die zich op verschillende manieren met herpetofauna bezighouden. Daar wordt in de atlas ook aandacht aan besteed.

Zijn er ook minpuntjes?

Wat voor mij als een minpuntje naar voren komt is een beetje de betrouwbaarheid. Door het grote aantal mensen dat waarnemingen invult en doorgeeft aan de SHF sluipen er foutjes in die natuurlijk onvermijdbaar zijn en moeilijk getoetst kunnen worden. Echt ernstige fouten zijn er echter niet doorheen geglipt. Anders is het met de foutjes die gaan over waarnemingen binnen het hoofdverspreidingsgebied. Bijvoorbeeld; er worden in de atlas waarnemingen vermeld van het departement Creuse waar ik woon, die in de database van deze regio niet bekend zijn. Zo staat er nog steeds een onterechte stip in het zuiden van dit departement van een geluidswaarneming van de geelbuikvuurpad, wat achteraf een vroedmeesterpad bleek te zijn. Oude en niet geverifieerde waarnemingen van groengestipte kikker en moerasschildpad in de Creuse



duiken ook nog steeds op. Maar wat ik het meest mis is het motiverende slotwoord van de vorige atlas "la vie ne va pas s'arrêter !" (Het leven zal niet stoppen). Daarin kondigt Jacques Castanet aan dat de jonge herpetologen in de startblokken staan en het werk gaan doorzetten, en dat is gebeurd getuige de nieuwe atlas.

De perfecte lay-out en inhoud van deze prachtige atlas zou de schijn kunnen oproepen dat we er zijn en alles onder controle hebben. Mijn inziens is de oproep in het slotwoord van de vorige atlas echter actueler dan ooit: "Het leven zal niet stoppen", laten we dus gewoon doorgaan.

Rob Veen, TIGOULEIX, 23260 Saint Agnant près Crocq, Creuse Frankrijk

Atlas des Amphibiens et Reptiles de France, Jean Lescure & Jean-Christophe de Massary, 2012, ISBN Biotope: 978-2-36662-018-4; ISBN MNHN: 978-2-85653-697-1; ISSN: 2257-2422, Prijs: 34,90 euro



ACO Pro



De oplossing voor de lange termijn. D.m.v. geleidingswanden worden amfibieën naar tunnels geleid waar ze kunnen beginnen aan een veilige oversteek.

tel. 0314 36 82 80 • www.aco.nl

ARFMAN
faunatechniek & hekwerk
voor amfibieën en reptielen!

Arfman Hekwerk B.V.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel: 0548 36 29 48
Fax: 0548 365042
Internet: www.arfman.nl
email: info@arfman.nl

U kunt bij Arfman terecht voor advies, ontwerp en realisatie van uw amfibieën passage. Enkele producten van Arfman zijn de amfibie geleidegoot en verschillende amfibie geleidingswanden. Arfman is dealer van ACO PRO producten.





RAVON voor U

Stichting RAVON zet zich in voor de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen in Nederland. RAVON adviseert overheden, terreinbeherende organisaties en overige instanties met betrekking tot natuurbeheer en –behoud en is actief op het gebied van onderzoek, educatie en voorlichting. De professionele organisatie van RAVON (circa 30 medewerkers) is gehuisvest op de Radboud Universiteit te Nijmegen en op de Universiteit van Amsterdam (RAVON Werkgroep Monitoring).

Adresgegevens

Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
024-7410600

Bezoekadres (Natuurplaza):
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
(gebouw Mercator III)

RAVON Werkgroep Monitoring
p/a IBED/UvA
Postbus 93501
1090 EA Amsterdam

Bezoekadres:
Science Park 904, kamer C4.169
1098 XH Amsterdam

De ledenadministratie is ondergebracht in Nijmegen en kunt u bereiken via het algemene nummer of door een email te zenden aan kantoor@ravon.nl.

Werkgroepen en afdelingen

Binnen RAVON zijn meerdere werkgroepen en provinciale afdelingen actief. Zij leveren een grote bijdrage aan onderzoek, beheer en bescherming van onze soorten, geven voorlichting en organiseren excursies en inventarisatieweekenden.
Informatie over de werkgroepen en afdelingen en hun geplande activiteiten, alsmede actuele adresgegevens van de contactpersonen kunt u vinden op www.ravon.nl.

Websites en Twitter

De belangrijkste websites van RAVON zijn:
www.ravon.nl (de website met actuele informatie over RAVON en haar soorten)
www.padden.nu (de website voor iedereen die betrokken is bij de jaarlijkse paddentrek)
www.slangen.nu (voor iedereen die geïnteresseerd is in slangen)
www.kikkercam.nl (de website met filmpjes en live-beelden van amfibieën in een vijver)
www.dutchponds.org (over behoud en toename biodiversiteit door aanleg en beheer van kleine wateren).
www.sosvuursalamander.nl (over de alarmerende achteruitgang van de vuursalamander)
Wilt u RAVON helpen bij het beschermen van onze soorten en het goed beheren en herstellen van hun leefgebieden dan zijn waarnemingen van groot belang. Geef uw waarnemingen online door op:
www.telmee.nl
Volg RAVON op Twitter via @RAVON en @RobvWestrienen.

Speciaal voor U

Ieder jaar organiseert RAVON een landelijke dag en inventarisatieweekenden voor haar donateurs en vrijwilligers. Daarnaast kunt u deelnemen aan cursussen, workshops en lezingen. De aankondigingen vindt u op www.ravon.nl Via onze webwinkel kunt u met korting boeken, DVD's en veldmaterialen aanschaffen. Ook stellen wij informatiepakketten beschikbaar voor het werven van nieuwe leden.
Zoekt u meer achtergrondinformatie over onze soorten dan kunt u onze zeer uitgebreide bibliotheek raadplegen. Neem hiervoor contact op met onze bibliothecaris: bibliotheek@ravon.nl
Actieve vrijwilligers ontvangen 4x per jaar onze nieuwsbrief schubben & slijm.

Samenwerking

RAVON participeert in enkele samenwerkingsverbanden op het gebied van natuuronderzoek en –bescherming zoals Natuurplaza, Stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF), Soortenbescherming Nederland, Nederlands Expertise Centrum Exoten en het Vissennetwerk.
Internationaal participeren wij in Societas Europaea Herpetologica (SEH), International Union for Conservation of Nature (IUCN) en European Pond Conservation Network (EPCN).

RAVON

Herman Sieben heeft deze winnende column geschreven met als thema urbane natuur.
Op 9 november jl. heeft hij tijdens de RAVON-dag zijn prijs ontvangen.

Rijdende Rechter

Het is bijna zomer. De schuinoverburen Hans en Marian geven een straatborrel in hun huis met grote tuin en vijvers. Het onder architectuur gebouwde huis is gesitueerd in een nette buitenwijk met bovenmodale bewoners. Het is fantastisch weer en een 30-tal straatbewoners zitten aan het bier of de witte wijn. De groene kikkers kwaken volop. En ja hoor, daar gaan we weer. Als er een buitenfeestje is, word ik als zogenaamde natuurexpert gebombardeerd en moet de gekste vragen beantwoorden. Tijdens het kijken naar de kikkers, krijg ik de vraag wat voor kikkers dat zijn. Ik leg geduldig het verschil uit tussen groene en bruine kikker. En enthousiasmeer mijn publiek om ook naar blauw wordende heikikkers te gaan kijken in de vennetjes van boswachterij Staphorst.

Middenin mijn uitleg komt Martin er tussendoor. Even voor de context. Martin is installateur van koelinstallaties en heeft veel tegels in zijn tuin en geen vijver. “Hoeveel decibel produceert zo’n verschrikkelijk kikkerconcert eigenlijk?” “Moeten die vijvers niet weer gedempt worden als zo’n kikkerkakafonie de geluidsnorm overschrijdt?” Olga met parelketting en getrouwd met Porsche rijdende Harry steunt Martin. “Er zijn nachten bij dat ik geen oog dicht doe door die beesten”. “Nou dat moet jij zeggen, sinds jullie de tuin in een zwemparadijs hebben veranderd, hoor je van verre dat geschreeuw van jullie kinderen met hun vriendjes” riposteert Erik. Het wordt er niet gezelliger op. Ik probeer de zaak nog te sussen met zinnetjes als zo erg zijn die kikkers toch niet. Maar steeds meer mensen gaan met elkaar in discussie. Ik woon pas een jaar in deze straat en had toch eigenlijk een veel socialer beeld van zijn bewoners. Want Martin heeft me wel met mijn kapotte auto geholpen en ook mijn kinderen maken gebruik van het zwembad van Olga. Even valt er een stilte. Ook de kikkers houden zelfs op.

Ik neem het woord: “Laten we de Rijdende Rechter vragen een uitspraak te doen over die kikkers!” “Meen je dat echt?” reageert Olga van het zwembad verschrikt. Ook voor- en tegenstanders in de bijna-ruzie kijken me geschrokken aan. Dan roept Olga: ”Ben je gek, ik heb nog liever kwakende kikkers dan een slecht imago van de straat.” “Door zo’n uitzending van de Rijdende Rechter gaat de waarde van onze huizen nog verder achteruit.” Iedereen is het met Olga eens. De relatieve rust keert terug. Behalve dat heerlijke geluid van de kikkers.

Herman Sieben

